

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Πολιτιστική και Πολιτισμική διάσταση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης

της

Μακρή Άννα-Μαρία

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για την μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Οργάνωση και Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού του Παν/μίου Πελοποννήσου.

ΣΠΑΡΤΗ 2013

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό σώμα:

1ος Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Μουντάκης, Καθηγητής

2ος Επιβλέπων: Απόστολος Στεργιούλας, Καθηγητής

3ος Επιβλέπων: Ουρανία Βρόντου, Λέκτορας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μακρή Άννα Μαρία: **Πολιτιστική και Πολιτισμική διάσταση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης**

(Με την επίβλεψη του κ. Μουντάκη Κων/νου, Καθηγητή)

Τα μουσεία αποτελούν χαρακτηριστικό τμήμα του πολιτισμικού πλέγματος της νεότερης Ευρώπης και του κόσμου που βρίσκεται υπό ευρωπαϊκή επιρροή. Ο αρχαιοελληνικός όρος "μουσείο", ο οποίος σήμαινε το τέμενος που ήταν αφιερωμένο στις Μούσες, τις κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, και στις τέχνες που αυτές αντιπροσώπευαν, προσέλαβε ποικίλες σημασίες ανά τους αιώνες. (Alexander, 1979; Benett, 1995 & Βουδούρη, 2003). Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης είναι το πρώτο επαρχιακό μουσείο της Ελλάδας, το οποίο άρχισε να οικοδομείται το 1874 και ολοκληρώθηκε το 1876. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει τις αντιλήψεις των κατοίκων της Λακωνίας για το αρχαιολογικό μουσείο της Σπάρτης. Στη μελέτη πήραν μέρος 100 άτομα, άνδρες και γυναίκες, που κατάγονταν από διάφορα μέρη της Λακωνίας. Η ηλικία των συμμετεχόντων ήταν πάνω από 18 ετών. Τα άτομα αυτά δεν είχαν πάρει μέρος σε ανάλογη έρευνα για τις αντιλήψεις για το μουσείο της Σπάρτης. Το ερωτηματολόγιο περιείχε ερωτήσεις δημογραφικές με τις οποίες αναζητήσαμε πληροφορίες σχετικά με τους συμμετέχοντες, δηλαδή, φύλο, μορφωτικό επίπεδο, περιοχή κατοικίας, καθώς και το επάγγελμα τους και ερωτήσεις σχετικά με την άποψη των συμμετεχόντων και τη γνώμη τους, όσον αφορά τους λόγους επίσκεψης και μη στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης, τη συμβολή του στην τοπική κοινωνία, την οργάνωσή του και τους τρόπους βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών του προς τους πολίτες. Συνολικά το δείγμα των ερωτηθέντων βαθμολόγησε με μεγαλύτερο βαθμό την ερώτηση: «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», δίνοντας μας έτσι το συμπέρασμα, ότι η τωρινή προσπάθεια για προβολή του μουσείου αλλά και η οργάνωση του, δεν δίνουν κίνητρα έτσι ώστε οι πολίτες να το επισκεφτούν.

Λέξεις κλειδιά: πολιτισμός, πολιτιστικός, πολιτισμικός, πολιτισμική ταυτότητα, Αρχαιολογικό Μουσείο.

ABSTRACT

Makri Anna Maria: Cultural and Cultural dimensions of the Museum of Sparta.

(With the supervision of Mr. Konstantinos Mountakis, Professor)

The museums are a typical part of the cultural matrix of modern Europe and the world, which is under European influence. The ancient Greek word museum, which meant the shrine that was dedicated to the Muses, daughters of Zeus and Mnemosyne, and the arts are represented, hired a variety of meanings over the centuries. (Alexander,1979; Benett, 1995 & Voudouris, 2003) The Archaeological Museum of Sparta is the first provincial museum in Greece, which began to be built in 1874 and was completed in 1876. The purpose of this study was to explore the perceptions of residents of Laconia for the Museum of Sparta. In the study 100 people, men and women participated, who came from various parts of Laconia. The age of the participants was over 18 years old. These people had not taken part in a similar survey on perceptions about the museum of Sparta. The questionnaire contained demographic questions with which we collected information on participants, such as, sex, educational level, region of residence, and occupation, and questions about the terms of participants and their opinion on the reasons they visit or not the Archaeological Museum of Sparta, its contribution to the local community, its organization and the ways to improve the service to the citizens. The sample of respondents rated with higher degree the question: "How do you think the cultural offer of the Archaeological Museum of Sparta in society would be improved? (Sub- question with better organization and promotion) » leading to the conclusion that the current effort to advertise the museum and its organization does not motivate people to visit it.

Keywords: culture, cultural, cultural, cultural identity, Archaeological Museum

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στον νεογέννητο γιο μου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ τη Τριμελή Συμβουλευτική Επιτροπή για τη βοήθειά και την υποστήριξή της.

Ευχαριστώ, επίσης, όσους με βοήθησαν στη συλλογή των ερωτηματολογίων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	Ii
ABSTRACT.....	Iii
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	Iv
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	Vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	Ix
ΜΕΡΟΣ Ι	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	1
Εισαγωγή	1
Διατύπωση του προβλήματος.....	1
Σκοπός της έρευνας	2
Στόχοι-Ερευνητικές υποθέσεις.....	2
Πρωτοτυπία και σημασία έρευνας.....	2
Προϋποθέσεις και περιορισμοί.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	4
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	4
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	4
Πολιτισμός.....	4
Πολιτιστικός-Πολιτισμικός.....	7
Πολιτιστική κληρονομιά.....	7
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	10
Εννοιολογικός προσδιορισμός της πολιτισμικής ταυτότητας.....	10
Η εθνική ταυτότητα.....	11
Το μουσείο ως παράγοντας προαγωγής της εθνικής ταυτότητας.....	12
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	13
Η Σπάρτη μέσα από το μύθο.....	13
Ιστορικό περίγραμμα.....	14
Κοινωνική συγκρότηση της Λακωνίας.....	16
Πολιτική συγκρότηση της Λακωνίας.....	17
Οργανωτική διάσταση των Αρχαιολογικών χώρων της Λακωνίας.....	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	24
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ	24
Έννοια και ιστορική εξέλιξη του μουσείου	24
Ιστορία των μουσείων στην Ελλάδα	26
Λειτουργίες των μουσείων	28
Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης	29
Περιγραφή του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης	31
ΜΕΡΟΣ II	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	45
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	45
Δείγμα	45
Σύνταξη ερωτηματολογίου	45
Μέσα και διαδικασία συλλογής δεδομένων	45
Σχεδιασμός της έρευνας	46
Στατιστική ανάλυση	46
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	47
ΜΕΡΟΣ III	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο	87
ΣΥΖΗΤΗΣΗ	87
Εισαγωγή	87
Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου	87
Σύγκριση ερωτήσεων του ερωτηματολογίου με επιλεγμένες μεταβλητές	89
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	91
Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	92
Βιβλιογραφία	93
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ 1	98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2	100

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Χαρακτηριστικά του δείγματος	47
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους άνδρες.....	48
ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τις γυναίκες.....	49
ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Συνολική βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από το σύνολο των ερωτηθέντων.....	51
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους αποφοίτους Δημοτικής εκπαίδευσης.....	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους αποφοίτους Γυμνασίου/Λυκείου.....	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους πτυχιούχους ΑΕΙ/ΤΕΙ.....	56
ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους κατόχους μεταπτυχιακού.....	57
ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους κατοίκους Αστικής περιοχής.....	59
ΠΙΝΑΚΑΣ 10. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους κατοίκους ημιαστικής περιοχής.....	60
ΠΙΝΑΚΑΣ 11. . Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους κατοίκους Αγροτικής περιοχής.....	62
ΠΙΝΑΚΑΣ 12. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους αγρότες.....	63
ΠΙΝΑΚΑΣ 13. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους ιδιωτικούς υπαλλήλους.....	65
ΠΙΝΑΚΑΣ 14. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους Δημοσίους υπαλλήλους	66
ΠΙΝΑΚΑΣ 15. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους Λάκωνες φοιτητές.....	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 16. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τις αρχές της τοπικής κοινωνίας	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 17. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ως προς το φύλο του δείγματος (N=100).....	71
ΠΙΝΑΚΑΣ 18. Ανάλυση διασποράς μεταξύ φύλου και των αντιλήψεων για το	

Μουσείο της Σπάρτης.....	72
ΠΙΝΑΚΑΣ 19. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ως προς τη μόρφωση του δείγματος (N=100).....	75
ΠΙΝΑΚΑΣ 20. Ανάλυση διασποράς μεταξύ της μόρφωσης των ερωτηθέντων και των αντιλήψεων για το Μουσείο της Σπάρτης.....	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 21. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ως προς την περιοχή κατοικίας (N=100)	79
ΠΙΝΑΚΑΣ 22. Ανάλυση διασποράς μεταξύ της περιοχής κατοικίας των ερωτηθέντων και των αντιλήψεων για το Μουσείο της Σπάρτης	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 23. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ως προς την επαγγελματική ιδιότητα του δείγματος (N=100).....	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 24. Ανάλυση διασποράς μεταξύ της επαγγελματικής ιδιότητας των ερωτηθέντων και των αντιλήψεων για το Μουσείο της Σπάρτης.....	84

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1	Η στήλη του Αρηξίππου με τα σημάδια που έμπαιναν τα πέντε δρεπάνια	33
Εικόνα 2	Η στήλη του Λέοντος με τους ισάριθμους στίχους και το δρεπάνι που σώζεται στη θέση του	34
Εικόνα 3	Η βάση του Επιγόνου ενός από τους βωμονικές της Ορθίας	34
Εικόνα 4	Ψηφιδωτό του Αχιλλέα στη Σκύρο	35
Εικόνα 5	Ψηφιδωτό	36
Εικόνα 6	Κιονόκρανο	37
Εικόνα 7	Αρχαϊκή Στήλη	38
Εικόνα 8	Διόσκουροι	39
Εικόνα 9	Γυναικεία κεφαλή, 3 ^{ος} αι. π.Χ.	40
Εικόνα 10	Σπαρτιάτης πολεμιστής, ο επονομαζόμενος Λεωνίδας	41
Εικόνα 11	Κορμός αγάλματος Αρτέμιδος	42
Εικόνα 12	Αναθήματα	42

ΜΕΡΟΣ Ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Εισαγωγή

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες προάγουν την ατομική και κοινωνική ανάπτυξη όλων όσων συμμετέχουν σε αυτή. Αποτελεί μορφή μάθησης αλλά και ψυχαγωγία. Προβάλλεται η ιδιότητα του υπεύθυνου, ενεργού πολίτη στο κοινωνικό σύνολο, καθώς διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες αλλά διευρύνει και τις επαγγελματικές προοπτικές του ανθρώπου.

Τα μουσεία αποτελούν χαρακτηριστικό τμήμα του πολιτισμικού πλέγματος της νεότερης Ευρώπης και του κόσμου που βρίσκεται υπό ευρωπαϊκή επιρροή. Η Ευρώπη διαθέτει 13.500 μουσεία, άλλα 12.000 βρίσκονται ανά την υφήλιο. Τα μουσεία είναι από τη φύση τους ιδρύματα που φυλάσσουν υλικές μαρτυρίες, δηλαδή αντικείμενα και δείγματα της ανθρώπινης και φυσικής ιστορίας του πλανήτη μας. (Pearce, 2002,σ.15) Τα μουσεία, τα αντικείμενα και οι συλλογές είναι οι τρεις πλευρές ενός πολιτισμικού τριγώνου. Η καθεμιά αποκαλύπτει διαφορετικά χαρακτηριστικά του κόσμου, αλλά μαζί αποτελούν την ολότητά του.

Διατύπωση του προβλήματος

Αφορμή για το θέμα της πτυχιακής μελέτης αποτέλεσε το ενδιαφέρον μου για την κατανόηση των εννοιών που σχετίζονται με τον πολιτισμό, παράλληλα η επίσκεψη μου στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης από την παιδική κιόλας ηλικία, μου κίνησε το ενδιαφέρον για έρευνα όσο αφορά τα ευρήματα του Αρχαιολογικού Μουσείου αλλά και κατά πόσο ο λακωνικός λαός είναι ενήμερος για το μουσείο και τα εκθέματά του. Αν υπάρχουν κίνητρα που προσελκύουν τον Λάκωνα πολίτη να επισκεφτεί το μουσείο και κατά πόσο σήμερα το μουσείο συμβάλλει στην πολιτισμική συνείδηση των πολιτών. Μέσα από την παρούσα εργασία καταβλήθηκε προσπάθεια προσέγγισης εννοιών σχετικών με τον πολιτισμό, το μουσείο, την οργάνωσή τους γενικότερα αλλά και ειδικότερα την ιστορική και κοινωνική συγκρότηση της Λακωνίας και την οργάνωση των σημαντικότερων αρχαιολογικών χώρων της περιοχής αλλά και την οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης.

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, διαπιστώθηκε ότι δεν υπάρχουν άλλες έρευνες που να μας δίνουν στοιχεία για τις αντιλήψεις των πολιτών της Λακωνίας για τη λειτουργία του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης.

Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει τις αντιλήψεις των κατοίκων της Λακωνίας για το αρχαιολογικό μουσείο της Σπάρτης.

Στόχοι - Ερευνητικές υποθέσεις:

Y1. Δεν θα υπάρξουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ φύλου και αντιλήψεων για το μουσείο της Σπάρτης.

Y2. Δεν θα υπάρξουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ μόρφωσης και αντιλήψεων για το μουσείο της Σπάρτης.

Y3. Δεν θα υπάρξουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ περιοχής κατοικίας και αντιλήψεων για το μουσείο της Σπάρτης.

Y4. Δεν θα υπάρξουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ επαγγέλματος και αντιλήψεων για το μουσείο της Σπάρτης.

Πρωτοτυπία και σημασία της έρευνας

Στο νομό Λακωνίας οι αντιλήψεις των κατοίκων του νομού σχετικά με τη λειτουργία αλλά και την οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης δεν έχουν αποτυπωθεί σε προηγούμενη έρευνα.

Η εργασία αυτή προσπάθησε να καταγράψει τις απόψεις των κατοίκων του νομού Λακωνίας ποσοτικά αλλά και ποιοτικά και να διατυπώσει προτάσεις για βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς στους πολίτες του νομού αλλά και της ελληνικής επικράτειας γενικότερα, στην ανάδειξη των εκθεμάτων του Μουσείου, στην περαιτέρω αναπαράσταση των συνθηκών κάτω από τις οποίες κατασκευάστηκαν και βρέθηκαν τα εκθέματα.

Με την καταγραφή των αποτελεσμάτων αυτής της έρευνας θα αποτυπωθούν οι ανησυχίες και οι προβληματισμοί των κατοίκων του νομού για το αν υπάρχουν κίνητρα που προσελκύουν τον Λάκωνα πολίτη να επισκεφτεί το μουσείο και κατά πόσο σήμερα το μουσείο συμβάλλει στην πολιτισμική συνείδηση των πολιτών. Θα διατυπωθούν προτάσεις προς επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζονται, ώστε να υπάρξει

αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών του Αρχαιολογικού Μουσείου. Η καταγραφή των αποτελεσμάτων πιθανόν να λειτουργήσει ως πληροφόρηση των υπεύθυνων της Πολιτείας που είναι αρμόδιοι για την ανέγερση του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης.

Προϋποθέσεις & περιορισμοί

Βασικές προϋποθέσεις για τη σωστή διεξαγωγή της μελέτης και την εξαγωγή σωστών συμπερασμάτων από την έρευνα ήταν τα γραπτά ερωτηματολόγια να απευθύνονται αποκλειστικά σε κατοίκους άνω των 18 ετών του νομού Λακωνίας, η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να είναι ειλικρινής και τέλος η επεξεργασία των δεδομένων να είναι ακριβής και σωστή.

Η έκταση του νομού Λακωνίας ήταν ένας περιοριστικός παράγοντας για τη συλλογή των γραπτών ερωτηματολογίων. Ο συγκεκριμένος δε περιορισμός, της αποτύπωσης των αντιλήψεων για τη λειτουργία του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης, αλλά και της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου από κατοίκους μόνο του νομού Λακωνίας, εμποδίζει και την γενίκευση των αποτελεσμάτων – συμπερασμάτων σε ολόκληρο τον πληθυσμό των άλλων νομών της Ελλάδας. Επίσης, ένας άλλος περιοριστικός παράγοντας ήταν η έλλειψη αντίστοιχων επιστημονικών ερευνών στον ελληνικό χώρο, ώστε να υπάρχει σχετική βιβλιογραφία προς σύγκριση των αποτελεσμάτων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Πολιτισμός

Το ρήμα εκπολιτίζω και η μετοχή πολιτισμένος τα συναντάμε στα αγγλικά και στα γαλλικά (**civilize - civilized** και **civilizer –civilise** αντίστοιχα) ήδη από τον 16^ο αιώνα και προέρχονται από τη λατινική λέξη για τον πολίτη (**civis**). Μαζί με το παράγωγο civility/civilite (ευπρέπεια, κοσμιότητα, ευγένεια τρόπων), αυτές οι εκφράσεις χρησιμοποιούνταν από τα μέλη της αυλικής αριστοκρατίας για να περιγράψουν τους κοινωνικούς τρόπους της, με σκοπό να προβάλουν την ανωτερότητα του δικού τους χαρακτηριστικού προτύπου συμπεριφοράς έναντι των τρόπων των κοινωνικά κατώτερων ανθρώπων.

Αργότερα οι διαφωτιστές, προχωρούν στη διαμόρφωση μιας νέας έννοιας, τον “πολιτισμό”, που επρόκειτο να γίνει το έμβλημα ενός ολόκληρου κινήματος και κατ’ επέκταση της φιλοσοφίας τους. Η πρώτη χρήση αυτής της έννοιας συναντάται, σύμφωνα με τον Νόρμπερτ Ελίας (Norbert Elias), στη δεκαετία του 1750, στα κείμενα του Μιραμπώ. “Θαυμάζω” λέει ο Μιραμπώ: «πόσο λανθασμένες είναι σε όλα τα σημεία οι ερευνητικές μας απόψεις ως προς ότι θεωρούμε πως είναι ο πολιτισμός. Εάν ρωτούσα τους περισσότερους σε τι συνίσταται κατά τη γνώμη σας ο πολιτισμός, θα μου απαντούσαν ότι ο πολιτισμός ενός λαού είναι η εξημέρωση των ηθών του, οι κομψοί τρόποι των ανθρώπων της πόλης, η ευγένεια και οι γνώσεις που έχουν διαδοθεί, με τέτοιο τρόπο, ώστε οι κανόνες της κοσμιότητας να είναι παρόντες και να επέχουν θέση διεξοδικού νόμου. Όλα αυτά αντιπροσωπεύουν για μένα το προσωπείο της αρετής και όχι το πρόσωπό της και ο πολιτισμός δεν κάνει τίποτα για την κοινωνία, εάν δεν της δίνει την ουσία και τη μορφή της αρετής» (Elias,1997, σ.110)

Η απήχηση του νέου όρου μεταξύ των διαφωτιστών είναι εντυπωσιακή, καθώς η εμφάνισή του συμπυκνώνει όλη την ιδιαιτερότητα της ιστορικής και κοινωνικής φιλοσοφίας τους. Έργα όπως το *Πνεύμα των Νόμων* του Μοντεσκιέ και το *Δοκίμιο περί ηθών* του Βολταίρου είχαν ήδη καθιερώσει ένα νέο τρόπο μελέτης της ανθρώπινης κοινωνίας.

Ο όρος πολιτισμός (πόλις - πολίτης - πολιτισμός) εμφανίστηκε και στα ελληνικά γράμματα τον 18ο αιώνα από τον Αδαμάντιο Κοραή, ως αντιστοίχιση του γαλλικού civilisation. Το σύνολο των υλικών και πνευματικών επιτευγμάτων κοινωνικού συνόλου.» (Πολιτισμός) «Ο Έντουαρντ Μπάρνερ Τέιλορ, Βρετανός εθνολόγος (1882-1917), είναι μεταξύ των πρώτων που έσπασαν την παράδοση του ευρωκεντρισμού και είδαν τον πολιτισμό ως έκφραση του συνόλου της ζωής του ανθρώπου. Κατά τον Τέιλορ ο πολιτισμός είναι κάτι ‘‘σύνθετο’’, που περιλαμβάνει τις γνώσεις, τις πίστεις, την τέχνη, την ηθική, το δίκαιο, τα έθιμα και όλες τις συνήθειες και τις ικανότητες που απέκτησε ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας.» (Φίλιας, 2000, σ.24)

Ο Φραντς Μπόας, υποστηρίζοντας τη θέση του Τέιλορ περί μη φυλετικής αναγωγής των πολιτισμικών όρων, προχώρησε τη συλλογιστική του ένα βήμα πιο πέρα και αντιτέθηκε στη θεώρηση του πολιτισμού ως αξιολογήσιμου μεγέθους με κοινώς αποδεκτά κριτήρια. Ο Μπόας, θεμελιωτής εξάλλου της έρευνας πεδίου, διετύπωσε την ρηξικέλευθη για την εποχή άποψη ότι κάθε πολιτισμός αποτελεί μία μοναδική ενότητα (που δεν μπορεί να ερμηνευτεί με κοινά εξελικτικά μέτρα).

«Με τον όρο πολιτισμός περιγράφεται το σύνολο των κοινωνικά μεταβιβαζόμενων και ιστορικά διαμεσολαβουσών γνώσεων, αντιλήψεων και πρακτικών. Σύμφωνα με το ίδιο, το σύστημα των αξιών σηματοδοτεί την ανθρώπινη ύπαρξη σε κάθε ιδιαίτερη κοινωνία και εποχή (αξίες οι οποίες διαχέονται στις στάσεις, στις στερεότυπες συμπεριφορές και στις συλλογικά έγκυρες και αρμόζουσες δραστηριότητες). Περιγράφεται επίσης το πλαίσιο των κανόνων και των συμβάσεων που οργανώνουν τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων, ως συλλογικών υποκειμένων. Με την έννοια αυτή, ο πολιτισμός περιλαμβάνει διανοητικά, ηθικά και υλικά στοιχεία και διαφοροποιείται με βάση τα εξής αντιθετικά ζεύγη κατηγοριών: επίσημο/περιθωριακό, elite/λαός, κυρίαρχες τάξεις/εξαρτημένες τάξεις, κέντρο/περιφέρεια, λόγιο στοιχείο/λαϊκό στοιχείο, κυρίαρχος κώδικας/ανατρεπτικός κώδικας.» (Κόκκινος, 2002, σ. 29-40).

Ο Banks ορίζει τον πολιτισμό ως «τρόπο και στάση ζωής, που διαμορφώνεται κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες και αναφέρει ότι αποτελείται από σχήματα συμπεριφοράς, σύμβολα, συνθήκες, αξίες, νόρμες, προοπτικές και άλλους παράγοντες που καθιστούν την ομάδα μέλος της κοινωνίας και την ξεχωρίζουν από άλλες κοινωνικές ομάδες» (Banks, 2000, σ. 70-76)

«Σύμφωνα με το Γερμανό οικονομολόγο και κοινωνιολόγο Άλφρετ Βέμπερ, ο όρος Civilization δηλώνει τα στοιχεία της κοινωνικής κληρονομιάς που αναφέρονται στις

επιστημονικές γνώσεις και στα τεχνολογικά επιτεύγματα, ενώ ο όρος Kultur δηλώνει τα ήθικα και πνευματικά επιτεύγματα.» (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Τόμος 50^{ος}, σ.92)

Από καθαρά γλωσσική άποψη ο όρος πολιτισμός δηλώνει: α) το σύνολο των υλικών και πνευματικών φαινομένων που χαρακτηρίζουν μια κοινωνική ομάδα ή ένα έθνος, σε αντίθεση με μια άλλη κοινωνική ομάδα ή ένα άλλο έθνος, β) στα πλαίσια μιας κοινωνικής ομάδας, το σύνολο των διακριτικών χαρακτηριστικών της συμπεριφοράς κάποιου, τα οποία τον διαφοροποιούν από κάποιον που ανήκει σε ένα άλλο κοινωνικό στρώμα, γ) το σύνολο των διαδικασιών με τις οποίες μια ομάδα ατόμων επιτρέπει σε μια άλλη την πρόσβαση στις παραδοσιακές γνώσεις τις οποίες η δεύτερη χρειάζεται, καθώς και τον τρόπο χρησιμοποίησης των νέων γνώσεων που με αυτόν τον τρόπο πρόκειται αυτή να αποκτήσει.

Από την άποψη της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, της Φιλοσοφίας και γενικότερα, των Επιστημών του Ανθρώπου, ως πολιτισμός ορίζεται η συνολική κοινωνική κληρονομιά μιας ομάδας ανθρώπων ή του ανθρωπίνου είδους ως συνόλου. Ο όρος αναφέρεται δηλαδή στο ολοκληρωμένο πρότυπο της ανθρώπινης γνώσης, των πεποιθήσεων και της συμπεριφοράς. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, ο πολιτισμός συνίσταται στη γλώσσα, στις ιδέες, τις πεποιθήσεις, στα έθιμα, τα ταμπού, στους κώδικες, στους θεσμούς, στα εργαλεία, στις τεχνικές, στα έργα τέχνης και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες, η δε συνέχεια και ανάπτυξή του εξαρτάται από την ικανότητα του ανθρώπου να μαθαίνει και να μεταβιβάζει την γνώση του στις επόμενες γενεές.

Κάθε ανθρώπινη κοινωνία έχει το δικό της ιδιαίτερο πολιτισμό ή κοινωνικοπολιτικό σύστημα. Οι παραλλαγές μεταξύ των κοινωνικοπολιτιστικών συστημάτων αποδίδονται στους φυσικούς βιοτόπους και πόρους, στο φάσμα των ενυπαρχουσών δυνατοτήτων σε διάφορα πεδία δραστηριότητας (όπως είναι η γλώσσα, τα έθιμα) και στον βαθμό της κοινωνικής ανάπτυξης. Η συμπεριφορά, οι αξίες, τα ιδεώδη και οι πεποιθήσεις του ατόμου επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τον πολιτισμό, στα πλαίσια του οποίου ζει, αλλά ένα άτομο μπορεί επίσης να ζήσει και σε άλλους πολιτισμούς ή τουλάχιστον να τους γνωρίσει ταξιδεύοντας.

Ο πολιτισμός μπορεί να μελετηθεί από την πλευρά των συστατικών του προτύπων (πολιτιστικά χαρακτηριστικά, πολιτιστικές περιοχές και πολιτιστικοί τύποι) και από την πλευρά της θεσμικής του δομής και λειτουργιών (κοινωνική οργάνωση, οικονομικά συστήματα, εκπαίδευση, θρησκεία, έθιμα, νόμοι). Ο πολιτισμός του ανθρωπίνου είδους μπορεί να υποδιαιρεθεί επίσης σε μη αστικό πολιτισμό σε

αντιπαραβολή με το σύγχρονο αστικό πολιτισμό και σε κοινωνίες αγροτικές, σε αντιπαραθεση προς τη σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία, γνωστή επίσης και ως μαζική κοινωνία.

Πολιτιστικός - Πολιτισμικός

Στη σύγχρονη γλωσσική επικοινωνία παρουσιάζεται συχνά η ανάγκη να γίνει η διαφοροποίηση: α) ανάμεσα στον *τεχνικό πολιτισμό* και την *πνευματική καλλιέργεια*, αντίθεση που δηλώνεται και σε άλλες γλώσσες ως *civilization* και *culture* και β) στη διαφορά που χωρίζει τον πολιτισμό ως πνευματικό μέγεθος, ως εθνική ιδιοπροσωπία, ως αφηρημένη έννοια από τον πολιτισμό ως σύνολο εκφάνσεων και δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στο να ικανοποιήσουν πνευματικές ή καλλιτεχνικές αναζητήσεις, να αναπτύξουν ανάλογα ενδιαφέροντα, να προσφέρουν πολιτισμό ως πράξη. Για να επιτευχθεί αυτή η διαφοροποίηση, υπάρχει η τάση να γίνεται διάκριση ανάμεσα στα επίθετα πολιτιστικός και πολιτισμικός.

Το πολιτιστικός χρησιμοποιείται περισσότερο για τον πολιτισμό ως σύνολο δραστηριοτήτων, καθώς και για τη δήλωση του τεχνικού πολιτισμού, ενώ το πολιτισμικός τείνει να δηλώσει περισσότερο την αφηρημένη πλευρά του πολιτισμού καθώς και τον πολιτισμό ως πνευματική καλλιέργεια. Έτσι γίνεται λόγος για τα πολιτισμικά γνωρίσματα ενός έθνους και για την πολιτιστική του δράση, για την πολιτισμική αξία ορισμένων παραδόσεων και για το πολιτιστικό δυναμικό ενός λαού, για το πολιτισμικό επίπεδο διαφόρων εκδηλώσεων και για την πολιτιστική αποτελεσματικότητα που μπορούν να έχουν. Γενικά θα μπορούσε με γλωσσολογικούς όρους, να λεχθεί ότι ο χαρακτηρισμός πολιτισμικός είναι περισσότερο στατικός ενώ ο χαρακτηρισμός πολιτιστικός είναι περισσότερο δυναμικός. (Φίλιας, 2000).

Πολιτιστική κληρονομιά

Ο όρος πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται στο σύνολο των πολιτιστικών αγαθών ενός τόπου και περιλαμβάνει, την υλική κληρονομιά όσο και την άυλη κληρονομιά, αναφέρεται σε μνημεία, ομάδες κτισμάτων και χώρων με ιστορική, αισθητική, αρχαιολογική, επιστημονική, εθνολογική ή ανθρωπολογική αξία. «Αποτελείτε από τα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων καθώς και των άλλων θαλάσσιων ζωνών

στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.» (Αρχαιολογικός Νόμος, Άρθρο 1§2 Ν.3028/2002).

Η Συνθήκη για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση της UNESCO στις 16 Νοεμβρίου 1972. Με την υπογραφή της, τα κράτη αναγνωρίζουν ότι οι χώροι που βρίσκονται στην εθνική επικράτεια τους και έχουν εγγραφεί στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, αποτελούν, με κάθε επιφύλαξη της εθνικής κυριαρχίας και των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, παγκόσμια κληρονομιά για την προστασία της οποίας είναι υπεύθυνη η διεθνής κοινότητα, που πρέπει να εργαστεί ως σύνολο για αυτό τον σκοπό.

Στο χώρο της πολιτιστικής κληρονομιάς το κράτος έχει το σημαντικότερο μερίδιο όσον αφορά τη διαχείριση και την επιμέλειά της. Όπως είχε δηλώσει ο Ε. Βενιζέλος: «η πολιτιστική κληρονομιά, η προστασία δηλαδή του αρχαιολογικού μας πλούτου, είναι κατ' εξοχήν κρατική αρμοδιότητα, κρατική αρμοδιότητα όμως την οποία διαχειρίζεται το Υπουργείο Πολιτισμού, επιζητώντας πάντοτε τη σύμπραξη και τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.» (Βενιζέλος, 1998, σ.22). Στο κράτος, ως δικαιούχο της πολιτιστικής κληρονομιάς, αναλογεί, σύμφωνα με τις αρχές του σύγχρονου κοινωνικού κράτους δικαίου, το δημόσιο, κοινωνικό δικαίωμα των πολιτών να απαιτούν από εκείνο την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος. (Βουδούρη, 2003)

Θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς διευθετούνται με τον Αρχαιολογικό Νόμο, σύμφωνα με τον οποίο: «Στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς δικαίου, το Ελληνικό κράτος μεριμνά και για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την ελληνική επικράτεια οποτεδήποτε και αν απομακρύνθηκαν από αυτή. Το Ελληνικό κράτος μεριμνά επίσης στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που συνδέονται ιστορικά με την Ελλάδα οπουδήποτε και αν βρίσκονται.» (Αρχαιολογικός Νόμος, Άρθρο 1§3 Ν.3028/2002).

Η υλική κληρονομιά περιλαμβάνει δύο κατηγορίες αγαθών, τα κινητά και τα ακίνητα, που παρουσιάζουν ιδιαίτερο αρχαιολογικό, ιστορικό, εθνολογικό, καλλιτεχνικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Στα κινητά περιλαμβάνονται τα έργα ζωγραφικής, γλυπτά, νομίσματα, χειρόγραφα, ενώ στα ακίνητα περιλαμβάνονται τα μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, ιστορικοί τόποι.

Στην άυλη κληρονομιά συγκαταλέγονται τα άυλα πολιτιστικά αγαθά όπου «νοούνται οι εκφράσεις, δραστηριότητες, γνώσεις και πληροφορίες, όπως μύθοι, έθιμα, προφορικές αποδόσεις, χοροί, δρώμενα, μουσική, τραγούδια, δεξιότητες ή τεχνικές που

αποτελούν μαρτυρίες του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού.» (Αρχαιολογικός Νόμος, Άρθρο 2 Ν.3028/2002)

Επειδή η πολιτιστική κληρονομία είναι συνυφασμένη με την ταυτότητα των λαών, καθίσταται επιτακτική η ανάγκη να διαφυλαχθούν οι μαρτυρίες του απώτερου και πρόσφατου παρελθόντος της ανθρωπότητας, ως πηγή συλλογικής μνήμης και στοιχείο συλλογικής ταυτότητας. Για τους περισσότερους Ευρωπαίους πολίτες τα περιουσιακά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι μοναδικά και αναντικατάστατα υπό την υλική τους μορφή ως ιστορικά κτίρια, συλλογές, τοποθεσίες και κινητά αντικείμενα, καθώς και ως προς την άυλη αξία τους η οποία περιλαμβάνει την ιστορία, τη συλλογική μνήμη και την ταυτότητα.

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας συνίσταται κυρίως: «α) στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της, β) στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της, γ) στην αποτροπή της παράνομης ανασκαφής, της κλοπής και της παράνομης εξαγωγής, δ) στη συντήρηση και την κατά περίπτωση αναγκαία αποκατάστασή της, ε) στη διευκόλυνση της πρόσβασης και της επικοινωνίας του κοινού με αυτήν, στ) στην ανάδειξη και την ένταξή της στη σύγχρονη κοινωνική ζωή και ζ) στην παιδεία, την αισθητική αγωγή και την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την πολιτιστική κληρονομιά». (Αρχαιολογικός Νόμος, Άρθρο 3 Ν.3028/2002).

Διεθνείς οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στον τομέα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι διακυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί οργανισμοί. Οι Διακυβερνητικοί οργανισμοί ασκούν δραστηριότητα σε διάφορα πεδία, ανάμεσα στα οποία ανήκει και η πολιτιστική κληρονομία, όπως είναι η UNESCO, η Ευρωπαϊκή Ένωση, και το Συμβούλιο της Ευρώπης ή έχουν ως αποκλειστικό σκοπό, την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως είναι το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών (ICCROM). Οι Μη Κυβερνητικοί οργανισμοί ασκούν την αρμοδιότητα τους σε ειδικούς τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς όπως είναι: α) το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), β) το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χωρών (ICOMOS), γ) η Διεθνής Ένωση Βιβλιοθηκών και Ιδρυμάτων (IFLA), δ) ο Οργανισμός Πόλεων Παγκόσμιας Κληρονομιάς (OWHC).

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Εννοιολογικός προσδιορισμός της πολιτισμικής ταυτότητας.

«Η έννοια της ταυτότητας είναι δύσκολο να οριστεί. Η ταυτότητα είναι μια λέξη αμφίσημη. Από τη μια μεριά, σημαίνει την απόλυτη ομοιότητα ή ισότητα ανάμεσα σε άτομα, ομάδες, απόψεις, πράγματα ή σύμβολα, τα οποία ταυτίζονται το ένα με το άλλο αντίστοιχα. Από την άλλη μεριά, αντίθετα, υποδηλώνει το σύνολο των χαρακτηριστικών που διαφοροποιούν κάποιον ή κάτι από κάτι άλλο. Και ανάμεσα υπάρχει μια αμφιβολία: «ταυτότητα» σημαίνει αυτό που κάποιος ισχυρίζεται πως είναι.» (Βρύζας, 1997, σ. 169).

«Στην πραγματικότητα, όμως, οι ορισμοί των ταυτοτήτων ανήκουν στη δικαιοδοσία εκείνων που ορίζουν με όλες τις σημασίες της λέξης, δηλαδή σε αυτούς που οριοθετούν, διαμορφώνουν και εξουσιάζουν. Και τούτο γιατί η επαλήθευση των ισχυρισμών για την ταυτότητα εξαρτάται μάλλον από τη δύναμη που έχει ο ισχυριζόμενος να επιβάλλει την άποψή του παρά από το δίκιο του.» (Βρύζας, 1997, σ. 169).

Η έννοια της «ταυτότητας» χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τη φιλοσοφία και την ψυχολογία, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, όμως πέρασε και στις κοινωνικές επιστήμες. Ο John Locke αντιμετώπισε την ταυτότητα ως μνήμη, ο Hume ως δέσμη αντιλήψεων, ο Hegel ως τίμημα της πάλης για αναγνώριση. Δεν υπάρχει καμία αντιπαράθεση ανάμεσα στην ατομική ταυτότητα, τη συλλογική ταυτότητα και την πολιτιστική ταυτότητα. Το ατομικό, το συλλογικό και το πολιτιστικό είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους. Η ατομική ταυτότητα δεν είναι απομονωμένη, αλλά διαμορφώνεται, ιστορικά, μέσα σε ένα πλαίσιο συλλογικών κανόνων, κοινών πολιτισμικών αξιών και συμβόλων.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει ο πολιτισμός μιας ομάδας ή ενός λαού αποτελούν τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία, η αφομοίωση των οποίων συνθέτει την πολιτισμική τους ταυτότητα. Αυτή κατηγοριοποιεί και διακρίνει κάθε ομάδα ή λαό από τους άλλους.

«Για να οριοθετήσουμε την έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας, βασιζόμαστε σ' έναν ορισμένο αριθμό καθοριστικών κριτηρίων που θεωρούνται «αντικειμενικά», όπως η κοινή καταγωγή, η γενεαλογία, η γλώσσα, η κουλτούρα, η θρησκεία, οι δεσμοί μ' ένα τόπο.» (Cuche, 2001, σ.149). «Το άτομο μέσω της βιολογικής του κληρονομιάς γεννιέται, μεγαλώνει και αφομοιώνει τα πολιτισμικά στοιχεία, την «νοοτροπία» και την «ιδιοφυΐα» του λαού στον οποίο ανήκει».(Cuche, 2001,σ.148).

Ταυτόχρονα όμως η ανάπτυξη της πολιτισμικής του ταυτότητας επηρεάζεται άμεσα και από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησής του στο πλαίσιο της συγκεκριμένης πολιτισμικής ομάδας στην οποία ζει και κινείται. «Μ' αυτό τον τρόπο κάθε άτομο διαμορφώνει κάθε φορά και μια διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα ανάλογα με την ομάδα με την οποία αλληλεπιδρά σε κάθε δεδομένη στιγμή. Μ' αυτή την προσέγγιση η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας παρουσιάζει ρευστότητα και πολυσημία. Έτσι η πολιτισμική ταυτότητα θα μπορούσε να παραλληλιστεί με τις ρωσικές κούκλες που η μια είναι μέσα στην άλλη» (Cuche, 2001, σ.161).

Με βάση τα παραπάνω γίνεται κατανοητό πως άλλη πολιτισμική ταυτότητα έχει ο Έλληνας που γεννήθηκε, μεγάλωσε και ζει στο τόπο προέλευσής του από τον Έλληνα που για διάφορους λόγους ζει σε άλλη χώρα. Το ίδιο ισχύει για τους ανθρώπους κάθε εθνικότητας. Είναι σημαντικό ο κάθε άνθρωπος να έχει επίγνωση των πολιτισμικών επιδράσεων που υφίσταται στο χώρο που ζει σε κάθε φάση της ζωής του και τα στοιχεία που αφομοιώνει να είναι αποτέλεσμα προσωπικών επιλογών και όχι μιας τυχαίας κοινωνικής επιρροής.

Η εθνική ταυτότητα

«Με τον γενικό όρο *εθνική ταυτότητα* προσδιορίζεται ένα σύνολο στοιχείων τα οποία προσδίδουν συγκεκριμένη εθνική υπόσταση σε άτομο, άτομα ή ομάδες ατόμων. Αποτελεί τον όρο μέσω του οποίου ομάδες ή άτομα αυτοπροσδιορίζονται εθνικά. Παράγωγο στοιχείο της εθνικής ταυτότητας είναι η χρήση της για τον αυτοπροσδιορισμό ή αναπροσδιορισμό του ατόμου ή κάποιας ομάδας ατόμων. Οι εθνικές ταυτότητες, όπως και κάθε ταυτότητα, δεν αποτελούν σταθερά και αμετάβλητα στοιχεία. Πρόκειται για νοητικές κατασκευές που διαμορφώνονται σταδιακά σύμφωνα με τις εκάστοτε κοινωνικές, πολιτικές και ιστορικές συνθήκες.» (Βερέμης, Κιτρομηλίδης, κ.α, 1997,σ.16-17).

«Η δημιουργία των εθνικών κρατών κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα ήταν αποτέλεσμα της ανάγκης επαναπροσδιορισμού της ταυτότητας εθνών που κινδύνευαν να χαθούν, στα πλαίσια των μέχρι τότε πολυεθνικών αυτοκρατορικών συστημάτων, όπως ήταν η αυτοκρατορία του Ναπολέοντα και Οθωμανική αυτοκρατορία», (Ράπτης, 2000, σ.72) καθώς και στην ανάγκη για δημιουργία νέων γεωπολιτικών ορίων, ανεξάρτητων δηλαδή εθνικών κρατών, μέσα από τις αρχές της αυτοδιάθεσης και της εθνικής συνείδησης που διακήρυξε η Γαλλική επανάσταση. «Μία μορφή εθνικισμού που

προέκυψε από τις παραπάνω αρχές είναι ο κρατικός και πολιτισμικός εθνικισμός. Αυτός ο εθνικισμός εξέφραζε την ανάγκη για διατήρηση της εθνικής ιστορικής μνήμης, τη διάδοση και συντήρηση του πολιτισμού μιας εθνικής κοινότητας, με κοινή ταυτότητα, γλώσσα και κουλτούρα.» (Berstein, Milza, 1999, σ.31). Δηλαδή, τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά προηγούνται της δημιουργίας του έθνους, ενώ τα κοινά αυτά χαρακτηριστικά καθορίζουν το «έθνος» ανεξάρτητα από τη θέληση μεμονωμένων ατόμων, στη βάση των κοινών γνωρισμάτων.

«Η διαδικασία διαμόρφωσης όμως αυτού του εθνικισμού, σχετίζεται άμεσα και με τη διαδικασία του κοινωνικού εκσυγχρονισμού μέσα από την παρέλευση των παραδοσιακών μορφών κοινωνικής οργάνωσης. Το έθνος όφειλε πλέον να είναι ανεξάρτητο, ώστε να προστατεύει την ιστορική ιδιαιτερότητα του πολιτισμού του, και ο τρόπος για να επιτευχθεί αυτό ήταν η εθνικοποίηση του παρελθόντος, ώστε να τεθεί στην υπηρεσία της πολιτικής που υπαγορεύεται από τον διαχωρισμό των εθνικών πολιτισμών.» (Κολιόπουλος, 2001, σ. 15). Έτσι γίνεται εμφανής και απαραίτητη η ανάγκη για την ύπαρξη μίας εθνικής ταυτότητας, που διαμορφώνεται με στόχο τη διαχείριση και αναπαραγωγή εθνικών συμβόλων, τη διατήρηση πολιτισμικών χαρακτηριστικών, όπως η παιδεία, η τέχνη και η γλώσσα καθώς και προτύπων συμπεριφοράς όπως τα ήθη και οι συνήθειες, η θρησκεία και οι παραδόσεις, και εντέλει ο προσδιορισμός του περιεχομένου της εθνικής πολιτικής.

Είναι φανερό, ότι η εθνική ταυτότητα είναι μια κοινωνική κατασκευή της οποίας το περιεχόμενο της αλλάζει με την πάροδο του χρόνου. Διαφορετικοί συσχετισμοί παραγόντων καθορίζουν κάθε φορά τη διαμόρφωση της.

Το μουσείο ως παράγοντας προαγωγής της εθνικής ταυτότητας

Παραδοσιακά, ο ρόλος που κλήθηκε να διαδραματίσει το μουσείο, αποτέλεσε μηχανισμό συγκρότησης της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας, θεσμό που υπηρετεί τη σύνθετη διαδικασία της εθνικής ταυτοποίησης, της ταξικής ηγεμονίας και της πολιτισμικής αναπαραγωγής. (Benedict, 1997, σ. 263-271). Στην Ελλάδα το μουσείο εκπροσωπεί την ιδεολογική στάση του κράτους για το ένδοξο παρελθόν του και είναι αυτό, το οποίο βοήθησε στη συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας. Ένας από τους ρόλους του, είναι η σωστή και αποτελεσματική απόδοση της ταυτότητας ενός έθνους, ενός λαού, καθώς μας δίνει στοιχεία για τη ζωή κατά την πάροδο των ετών αλλά και τον πολιτισμό του κράτους. Διασώζονται μαρτυρίες, οι οποίες συνθέτουν τα βασικά χαρακτηριστικά μιας ευρύτερης

γεωγραφικής περιοχής, των ατόμων αλλά και των ανθρωπίνων σχέσεων που αναπτύχθηκε μέσα σε αυτήν, διαφυλάττουν την εθνική ιστορία ενός τόπου. Τα αντικείμενα που εκτίθενται σε ένα μουσείο, διεισδύουν σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου, κάθε ένα αντικείμενο ξεχωριστά είναι μια εγγραφή η οποία ενσαρκώνει κάποιο κοινωνικό νόημα.

Το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα με τη δημιουργία της αρχαιολογικής υπηρεσίας και του αρχαιολογικού νόμου και την ίδρυση της Αρχαιολογικής Εταιρείας, τη συλλογή των αρχαιοτήτων, προστατεύονται τα αρχαιολογικά ευρήματα, ιδρύονται τα μουσεία και προβάλλονται μέσα από τις συλλογές τους. Διαμορφώνουν την εθνική ταυτότητα αναβιώνοντας τη μνήμη. Στο σημείο αυτό ξεκινά και η συστηματοποίηση τους, με την οργάνωση των συλλογών τους σε κατηγορίες, διαχωρίζοντας τα αντικείμενα με βάση την εποχή, την σχολή, την προέλευση τους.

Ο εθνικός χαρακτήρας των μουσείων οδηγεί στη συγκέντρωση μεγάλου αριθμού πολυπολιτισμικών αντικειμένων, προκειμένου να αναδειχτεί το εθνικό κύρος και μεγαλείο. Τα μουσεία θεωρούνται χώροι καλλιέργειας της παιδείας ενός έθνους και ο παιδαγωγικός τους ρόλος συμβάλλει στην παράλληλη πορεία της εθνικής ταυτότητας και κληρονομιάς με την παγκόσμια.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η Σπάρτη μέσα από το μύθο

Ο Πausανίας, 2^{ος} μ.Χ. αιώνα, στο έργο των "Λακωνικών", απαριθμεί τη γενεαλογία των αρχαίων Σπαρτιατών. Πρώτος βασιλιάς ήταν ο Λέλεξ από τον οποίο έλαβαν το όνομά τους οι πρώτοι κάτοικοι του τόπου, οι Λέλεγες. Ο Λέλεξ, είχε δύο γιούς, τον Μύλη και τον Πολυκάωνα. Στη διαδοχή έρχεται ο Μύλης και μεταγενέστερα ο Ευρώτας, ο οποίος διοχέτευσε στη θάλασσα το νερό που λίμναζε στην πεδιάδα της Λακεδαίμονος, και με αυτόν τον τρόπο το ποτάμι που έρρεε στη μέση της κοιλάδας πήρε το όνομά του. Τον Ευρώτα διαδέχθηκε ο Λακεδαίμων, του οποίου μητέρα ήταν η Ταυγέτη και πατέρας του ο Δίας. Αυτός παντρεύτηκε τη Σπάρτη, κόρη του Ευρώτα από την οποία απέκτησε τον Αμύκλα, ιδρυτή των Αμυκλών. (Καργάκος, 2006).

«Η παράδοση την οποία καταγράφει ο Πausανίας, αναφέρει ότι ο Λακεδαίμων ίδρυσε μια πόλη στην οποία έδωσε το όνομα Σπάρτη, για να τιμήσει με τον τρόπο αυτό τη

σύζυγό του. Η ονομασία ενός χώρου έχει τη δική του ιστορία που συχνά είναι ακατανόητη για αυτούς που τη χρησιμοποιούν. Οι Σπαρτιάτες για τον τόπο τους χρησιμοποιούσαν τρεις ονομασίες: α) Σπάρτη, που υποδήλωνε το πολιτικό και στρατιωτικό τους κέντρο. Ήταν ο τόπος-πυρήνας, μια εποπτεύσιμη έκταση γης. β) Λακεδαίμων, που ήταν ένας περικυττάριος χώρος και υποδήλωνε ένα είδος εθνικού ονόματος μη προσδιοριζόμενου εδαφικά. γ) Λακωνία, είναι το ευρύτερο γεωγραφικό όνομα, που εγκλείει τα δύο προηγούμενα αλλά και κάθε άλλο οικισμό.» (Καργάκος, 2006, σ. 97-98).

Απόγονος αυτών ήταν μετέπειτα ο Τυνδάρεως, του οποίου η γυναίκα η Λήδα γέννησε την Ελένη, την Κλυταιμνήστρα και τους Διόσκουρους. Τον Τυνδάρεω διαδέχθηκε στο θρόνο ο σύζυγος της Ελένης, Μενέλαος και αυτόν ο Ορέστης. Από το γάμο της Ερμιόνης και του Ορέστη γεννήθηκε ο Τισαμενός, στις μέρες του οποίου οι Δωριείς αφίχθησαν στην Πελοπόννησο.

Ιστορικό περίγραμμα

Η εύφορη κοιλάδα του Ευρώτα, ανάμεσα στον Ταΰγετο και τον Πάρωνα, η κοίλη Λακεδαίμων, όπως την ονόμασε ο Όμηρος, αποτέλεσε τον πυρήνα του Σπαρτιατικού κράτους. Η πρωτεύουσά του η Σπάρτη καταλάμβανε χώρο στη δυτική όχθη του ποταμού.

Η σημαντική παρουσία της Λακωνίας διαφαίνεται όχι μόνο από τους μύθους αλλά και από τα αρχαιολογικά ευρήματα. Η κατοίκηση στον ευρύτερο χώρο της πόλης κατά τα ιστορικά χρόνια ξεκίνησε τουλάχιστον κατά την 3^η χιλιετία π.Χ. «Τα ευρήματα στο σπήλαιο του Αλεπότρυπα του Δυρού Μάνης, που καλύπτουν όλες σχεδόν τις βαθμίδες στην υψηλή κλίμακα της Εποχής του Λίθου, καθώς και πλήθος σε άλλες λακωνικές περιοχές μαρτυρούν ότι στη Λακωνία υπήρχε ανθρώπινη παρουσία πολλές χιλιάδες χρόνια προτού αναδυθεί ο κόσμος της Σπάρτης.» (Καργάκος, 2006, σ. 133)

«Στη Λακωνία ενδείξεις νεολιθικής κατοίκησης υπάρχουν στις πεδιάδες της Σπάρτης, του Έλους και στην κοιλάδα του Ευρώτα, όπως η Γορίτσα, ο Αι Στράτηγος και το Αστέρι. Σημαντική θέση είναι το Κουφόβουνο, χαμηλός γυμνόλοφος 2 χλ. νοτιοδυτικά της Σπάρτης. Οι ανασκαφές αποκάλυψαν κατάλοιπα σπιτιών, τάφους, εργαλεία και κεραμική της αρχαιότερης Νεολιθικής και της μέσης Νεολιθικής εποχής.» (Χατζηπούλιου, 1996, σ. 76)

Κατά την μυκηναϊκή περίοδο, αναπτύχθηκαν στην κοιλάδα του Ευρώτα, σημαντικά κέντρα κατοίκησης. Η απουσία ενός μεγάλου κέντρου την εποχή αυτή,

παράλληλα με τα οικοδομήματα, στο λόφο του Μενελαίου, τα ευρήματα από το θολωτό τάφο του Βαφειού, τα λείψανα στον οικισμό στο Παλιοπύργι, αλλά και τα ευρήματα από την ίδια εποχή στην περιοχή των Αμυκλών, τα λείψανα στο λόφο του Αγίου Βασιλείου στο Ξηροκάμπι και τα μυκηναϊκά ευρήματα του Ανθοχωρίου, οδήγησαν στην άποψη ότι δεν υπήρχε μία κεντρική ηγεμονία στη Λακωνία κατά την περίοδο αυτή αλλά πολλά και διαφορετικά κέντρα εξουσίας.

Στις αρχές της 1^{ης} χιλιετίας π.Χ., μετά την ‘‘Κάθοδο των Δωριέων’’ στην Πελοπόννησο, στην περιοχή της Σπάρτης αναπτύχθηκαν τέσσερις κόμμες, η Πιτάνη, οι Λίμνες, η Μεσόα και η Κυνόσουρα, οι οποίες σιγά - σιγά αποτέλεσαν την πόλη της Σπάρτης. Κάτω από το ιδιότυπο καθεστώς της διπλής βασιλείας, το σπαρτιατικό κράτος προσπάθησε να αναπτυχθεί και με αυτόν τον τρόπο σταδιακά κατέλαβε την Πελλάνα, την Αιγυτίδα (περιοχή κοντά στη Μεγαλόπολη), τη Σελλασία, τη Φάρι, τις Γερόνθρες και τις Αμύκλες. Στη συνέχεια κατέλαβε την περιοχή του Έλους και αργότερα ενέταξε στο κράτος της και τη Μεσσηνία.

Σε όλη σχεδόν τη διάρκεια των κλασικών χρόνων η θέση της Σπάρτης ήταν σημαντική. Στους Περσικούς πολέμους οι Σπαρτιάτες δε θα πάρουν μέρος στη μάχη του Μαραθώνα, αλλά η θυσία των 300 του Λεωνίδα και των 700 Θεσπιών στο στενό των Θερμοπυλών το 480 π.Χ. θα γινόταν το συγκλονιστικότερο γεγονός αυτής της περιόδου, καθώς οι Σπαρτιάτες έπεσαν υπακούοντας τον άγραφο νόμο που όριζε ότι δεν έπρεπε να εγκαταλείψουν το πεδίο της μάχης. Μετά τη νικηφόρα για τους Έλληνες μάχη των Πλαταιών, ζητήθηκε από τη Σπάρτη να αναλάβει επιθετικό πόλεμο στη Μικρά Ασία κατά των Περσών αλλά αρνήθηκε. Αυτή την ευκαιρία άρπαξε η Αθήνα που δημιούργησε την Α' Αθηναϊκή Συμμαχία και συνέχισε τον πόλεμο κατά των Περσών στη Μικρά Ασία και την Κύπρο ως το 451 π.Χ. Η Αθήνα ισχυροποιήθηκε τόσο πολύ κάτω από την ηγεσία του Περικλή που η Σπάρτη φοβήθηκε και αποφάσισε με την Πελοποννησιακή Συμμαχία να της κηρύξει τον πόλεμο. Αυτός ονομάστηκε Πελοποννησιακός Πόλεμος από τον ιστορικό Θουκυδίδη και ήταν ιδιαίτερα σκληρός. Διήρκεσε από το 431 ως το 404 π.Χ. και τελείωσε με συντριπτική νίκη των Πελοποννησίων.

Η νικήτρια του Πελοποννησιακού Πολέμου, Σπάρτη, άπλωσε την ηγεμονία της στον ελληνικό κόσμο και επιχείρησε εκστρατεία στα μικρασιατικά παράλια εναντίον των Περσών. Οι σύμμαχοί της, όμως, γρήγορα δυσανασχέτησαν λόγω της αυταρχικής διοίκησης που επέβαλε. Μία αρκετά μεγάλη περίοδος αναστάτωσης με εκστρατείες και συγκρούσεις ακολούθησε. Στο τέλος της περιόδου αυτής, η σύγκρουση επικεντρώθηκε

ανάμεσα στη Σπάρτη και τη Θήβα, όπου και κατέληξε σε ήττα της Σπάρτης στη μάχη των Λεύκτρων, το 371 π.Χ. και συρρίκνωση των εδαφών της στα σημερινά περίπου όρια του νομού.

Με την επικράτηση των Μακεδόνων η περιθωριοποίηση της Σπάρτης έγινε εντονότερη. Οι σπαρτιάτες αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στην εκστρατεία των Μακεδόνων κατά των Περσών, διότι δεν θα είχαν την αρχηγία, έτσι παραμερίστηκαν. Κατά τη διάρκεια των ελληνοιστικών χρόνων, η Σπάρτη προσπάθησε να ανακτήσει τις δυνάμεις της, αλλά τα νέα δεδομένα που είχαν αναπτυχθεί στην ελληνική επικράτεια, η Αχαϊκή Συμπολιτεία, δεν της επέτρεψαν να αναβιώσει τη δύναμή της.

Στην περίοδο που ακολούθησε αρκετοί τύραννοι ανήλθαν στην εξουσία, έως ότου ο Ρωμαίος Τίτος Φλαμίνιος, εισέβαλε στη Λακωνία, πολιορκήσε τη Σπάρτη, την κατέλαβε και περιόρισε αρκετά το σπαρτιατικό κράτος στα όρια της κοιλάδας της Λακεδαίμονας.

Με την επικράτηση των Ρωμαίων, η Σπάρτη ήταν αφορολόγητη και ελεύθερη. Την εποχή του Αυγούστου, στα τέλη του 1^{ου} αιώνα π.Χ., στα σπαρτιάτικα δρώμενα αναδείχθηκε ο Γάιος Ιούλιος Ευρυκλής, ο οποίος είχε ισχυρούς δεσμούς με τη Ρώμη. Την περίοδο εκείνη, το ‘Κοινόν των Λακεδαιμονίων’ αναδιοργανώθηκε και μετονομάστηκε σε ‘Κοινόν των Ελευθερολακώνων’. Η ίδρυσή του είχε ως αποτέλεσμα η Σπάρτη να χάσει τα εδάφη της νότιας Λακωνίας.

Οι επιδρομές των Ερούλων και των Γόθων στην Ελλάδα, τον 3^ο και 4^ο αιώνα μ.Χ., είχαν ως αποτέλεσμα την καταστροφή της πόλης. Μετά την ίδρυση του Μυστρά ο χώρος της αρχαίας πόλης εγκαταλείπεται μέχρι την επανίδρυση της Σπάρτης από τον Όθωνα, το 1834.

Κοινωνική συγκρότηση της Λακωνίας

Ο διαχωρισμός των κατοίκων της Λακωνίας δεν είναι αποτέλεσμα οικονομικών εξελίξεων και κοινωνικών μεταβολών, αλλά αποτέλεσμα μιας στρατιωτικής και πολιτικής επιλογής.

Ουσιαστικά στην περιοχή της Λακωνίας, «διακρίνουμε δύο κατηγορίες ανθρώπων, τους κυρίαρχους και τους κυριαρχούμενους. Την κυρίαρχη πολιτική τάξη αποτελούν οι Λακεδαιμόνιοι και την κυριαρχούμενη οι Είλωτες, που επέχουν θέση δούλου.» (Καργάκος, 2006, τόμος Α, σ.387). Οι Λακεδαιμόνιοι, διαιρούνται σε δύο πολιτικές κατηγορίες, τους Σπαρτιάτες ή Ομοίους και τους Περιοίκους. Οι Σπαρτιάτες ή

Όμοιοι, ήταν πολίτες-στρατιώτες, οι οποίοι ήταν υποχρεωμένοι να γυμνάζονται καθημερινά και να ασκούνται στον πόλεμο σαν να βρίσκονταν στο πεδίο της μάχης. Αυτοί μόνο είχαν πολιτικά δικαιώματα, τα οποία όσοι από αυτούς τα διατηρούσαν αποτελούσαν τους Ομοίους, ενώ όσοι για κάποιο λόγο τα έχαναν λόγω απώλειας είτε αδυναμίας λέγονταν Υπομείονες. Από την άλλη πλευρά οι Περίοικοι ήταν Αχαιοί που υποτάχθηκαν στους Δωριείς επιδρομείς αλλά εκτοπίστηκαν στις ορεινές περιοχές, κατοικούσαν δηλαδή στα περίχωρα.

«Το πιο πολυπληθές στοιχείο της Λακωνικής, οι Είλωτες, θεωρούνταν απόγονοι των Αχαιών που έγιναν δούλοι των Δωριέων κατακτητών. Μαζί με τους κλήρους ανήκαν και αυτοί στους Σπαρτιάτες, στους οποίους έδιναν το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής. Δεν είχαν ίχνος ελευθερίας και υπέφεραν κάθε είδους δοκιμασίες.» (Καργάκος, 2006, τόμος Α, σ.403). Μόνο η πολιτεία σε έκτακτες περιπτώσεις μπορούσε να τους δώσει πολιτικά δικαιώματα.

Πολιτική συγκρότηση της Λακωνίας

Σπάρτη, η πόλη των «ίσων». Έτσι παρουσιάζεται αιώνες τώρα η ελληνική πόλη που προκάλεσε ταυτόχρονα το μεγαλύτερο ενθουσιασμό σε ορισμένους και τις περισσότερες ίσως επιφυλάξεις στους άλλους. Απέδιδαν δε αυτή την «ισότητα» στο άξιο έργο του νομοθέτη Λυκούργου, ο οποίος, με σκοπό να αποσοβήσει μία σοβαρή κρίση που απειλούσε την ενότητα της πόλης, μοίρασε το έδαφος της Λακωνίας σε ίσους κλήρους και επέβαλε στους Σπαρτιάτες μια εκπαίδευση και έναν τρόπο ζωής που ενίσχυαν αυτή την ισότητα.

Η Λακεδαιμονίων πολιτεία, όπως την ανέφερε ο Ξενοφών, ήταν στην πραγματικότητα μόνο Σπαρτιατών πολιτεία. Δεν ήταν η πόλη που έκανε τους πολίτες, αλλά «οι πολίτες ήταν η πόλη». (Cartledge, 2000, σ.69). Οι Περίοικοι δεν μετείχαν στα πολιτικά, έτσι ήταν περιορισμένοι αριθμητικά αυτοί οι οποίοι συμμετείχαν. Η δύναμη λοιπόν δεν βρισκόταν ούτε στη βάση (Απέλλα) ούτε στην κορυφή (βασιλείς).

Από τις μεταρρυθμίσεις του Λυκούργου και έκτοτε η Σπάρτη διέθετε δύο βασιλείς. Ο ένας άνηκε στη δυναστεία των «Αγιαδών», ο άλλος σε εκείνη των «Ευρυποντιδών», δύο οικογένειες που σύμφωνα με το θρύλο κατάγονταν από τους δίδυμους απογόνους του Ηρακλή, τον Ευρυσθένη και τον Προκλή αντίστοιχα. Οι οικογένειες έπρεπε σε κάθε περίπτωση να διακρίνονται μεταξύ τους: απαγορευόταν αυστηρά τόσο η χρήση κοινών ονομάτων, όσο και οι γάμοι μεταξύ των μελών τους.

Ακόμη και οι τάφοι τους βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Οι δύο βασιλείς ήταν ισότιμοι. Η ακολουθία στο θρόνο ήταν κληρονομική. Οι αρμοδιότητες των βασιλιάδων ήταν τόσο στρατιωτικές όσο και θρησκευτικές. Στον πόλεμο ο βασιλιάς είχε αρμοδιότητες αρχιστράτηγου, προϊστάτο των άλλων στρατηγών, μπορούσε να διαπραγματευτεί ανακωχή και πολεμούσε περιστοιχισμένος από την τιμητική του φρουρά. Είχε δικαίωμα ζωής και θανάτου πάνω στους στρατιώτες του, συμπεριλαμβανομένων των πολιτών. Παρέμενε εντούτοις υπό την εποπτεία των εφόρων. Ακόμη θεωρούνταν ως ένα από τα μέλη της Γερουσίας. Τέλος οι βασιλείς ήταν ιερείς του Λακεδαιμόνιου Διός ή του Ουράνιου Διός και πρωτοστατούσαν στις δημόσιες θυσίες.

Η Γερουσία ήταν ένα σώμα 28 ανδρών, ηλικίας από 60 ετών και άνω (οπότε και ολοκληρωνόταν η στρατιωτική θητεία), που εκλέγονταν διά βίου από την Απέλλα. Μέλη της ήταν ακόμη οι δύο βασιλιάδες, οπότε συνολικά απαρτιζόταν από 30 άτομα. Κύριο κριτήριο επιλογής τους ήταν η στρατιωτική τους αρετή, ήταν πρόσωπα σεβάσμια και προέρχονταν από σημαντικές οικογένειες οι οποίες είχαν προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες. «Είχαν καθήκοντα δικαστικά και προετοιμάζαν τα θέματα πάνω στα οποία επρόκειτο να αποφασίσει η Απέλλα. Στα νεότερα χρόνια η δύναμη της Γερουσίας περιορίζεται, αλλά παραμένει ένα σεβάσμιο σώμα που σχετίζεται περισσότερο με την παράδοση». (Καργάκος, 2006, τόμος Α, σ.434). Η σπαρτιατική Γερουσία έδωσε το πρότυπο για το σχηματισμό ανάλογου σχήματος στη Ρώμη (Senatus) αλλά μετέπειτα και στη Γαλλία (se'nat) και στις ΗΠΑ (senat).

Οι πέντε έφοροι αποτελούσαν μια ομάδα αξιωματούχων στην Αρχαία Σπάρτη που είχαν ως στόχο την εποπτεία των βασιλέων και των κατοίκων της πόλης, ειδικά σε ότι αφορούσε την τήρηση των παραδόσεων. Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς δημιουργήθηκε ο θεσμός αυτός. Εκλέγονταν από την Απέλλα για θητεία ενός έτους. Ο ένας εκ των πέντε, γνωστός ως επώνυμος έφορος, έδινε το όνομά του στη χρονιά και στα επίσημα έγγραφα. «Δεν θα ήταν υπερβολή να θεωρήσουμε τους Εφόρους ως έναν τύπο φυλάρχου, αφού εκπροσωπούσαν τις πέντε κόμες της Σπάρτης, συμπεριλαμβανομένων, ως πέμπτης και των Αμυκλών. Μπορεί να θεωρείτε και όντως να είναι νεώτερος πολιτικός θεσμός, ωστόσο κατάλογος Εφόρων αρχίζει να τηρείται από το 754 π.Χ., χωρίς αυτό να σημαίνει άσκηση εξουσίας.» (Καργάκος, 2006, τόμος Α, σ.439). Η εξουσία τους ήταν τόσο μεγάλη που ο Αριστοτέλης την παρομοιάζει με αυτή των τυράννων. Μάλιστα είχαν το δικαίωμα να παραμένουν καθιστοί ενώπιον των βασιλέων. Μία φορά κάθε μήνα οι βασιλείς ορκίζονταν να τηρούν τους νόμους και οι έφοροι να συντηρούν τη βασιλεία. Ακόμη και η

δύναμη των εφόρων δεν ήταν χωρίς περιορισμούς: δεν μπορούσαν να εκλεγούν δεύτερη φορά και η θητεία τους αξιολογούνταν από τους διαδόχους τους, οι οποίοι μπορούσαν να τους επιβάλλουν ακόμη και τη θανατική ποινή αν διέπρατταν κάποιο σοβαρό αδίκημα.

Πυρήνας της πολιτείας των Λακεδαιμονίων ήταν η Απέλλα, γνωστή ως η συνέλευση των Ομοίων, δηλαδή όλων των ελεύθερων αρρένων Σπαρτιατών που κατείχαν πολιτικά δικαιώματα. Ο ρόλος της ήταν αρκετά περιορισμένος. Η Απέλλα δεν είχε νομοθετική πρωτοβουλία, οι απλοί πολίτες δεν είχαν συμμετοχή στη σύνταξη των ψηφισμάτων, ούτε λάμβαναν το λόγο. Περιοριζόνταν στην εκλογή των παιδονόμων, των γερόντων και των εφόρων, καθώς και στην αποδοχή ή απόρριψη των ψηφισμάτων που πρότειναν οι βασιλείς. Αυτά συνήθως αφορούσαν ζητήματα πολέμου και ειρήνης, σπονδών, εξωτερικής πολιτικής και απελευθέρωσης ειλώτων. Η εκλογή για την αποδοχή ή απόρριψη προτάσεων γινόταν δια βοής. Η παρακμή της Σπάρτης συμβαδίζει με την παρακμή της Απέλλας.

Οργανωτική διάσταση των αρχαιολογικών χώρων της Λακωνίας

Τα μνημεία που σώθηκαν στην περιοχή της Σπάρτης και τα λείψανα που έχουν διασωθεί δικαιώνουν απόλυτα την παρατήρηση του Θουκυδίδη, όταν είχε γράψει: «Αν κάποτε η Σπάρτη ερημωνότανε και έμεναν μόνο τα ιερά και τα θεμέλια των κτηρίων της και περνούσε καιρός, δύσκολα, θα μπορούσαν να πιστέψουν οι μεταγενέστεροι, ότι η δύναμή της ήταν τόση όση η φήμη της». (Χρήστου, 1960, σ.47) Δεν είναι μόνο οι μεγάλοι σεισμοί που δεν άφησαν τίποτα στη θέση τους, ούτε και οι λεηλασίες των ρωμαϊκών χρόνων, όσο το γεγονός ότι η Σπάρτη ποτέ δεν έγινε μια πόλη-κράτος, διότι έμεινε πάντα ένα στρατόπεδο και ποτέ η ηγεσία της πόλης δεν απέβλεπε σε μια οικοδομική πολιτική.

Χάρη στις ανασκαφές της αγγλικής αρχαιολογικής σχολής, σημαντικά ιερά της αρχαίας Σπάρτης ήλθαν στο φως, αλλά μας δόθηκε και ένας καλός τοπογραφικός προσανατολισμός. Έργα μοναδικά τα οποία βρίσκονται στο αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης μας δίνουν την ευκαιρία να γνωρίσουμε την περίμετρο της αρχαίας πόλης, των συνοικισμών της αλλά και την οχύρωσή της που φαίνεται να έγινε στα χρόνια που είχε αρχίσει η παρακμή της πόλης στις αρχές δηλαδή του 3^{ου} αιώνα.

Τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα της ένδοξης εποχής της Σπάρτης που σώζονται μέχρι σήμερα είναι λιγοστά. Από τις τέσσερις κόμεις που ιδρύθηκαν με την άφιξη των Δωριέων, η Πιτάνη τοποθετείται στα δυτικά της πόλης, στην περιοχή της Μαγούλας, οι Λίμνες στην ανατολική, γύρω από το ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος κοντά στον Ευρώτα, κάπου στο μέσο

της περιοχής η Μεσόα, η μέση δηλαδή κόμη και νοτιότερα η Μεσούρα. Η πόλη κατά τους κλασσικούς χρόνους ήταν ατείχιστη. «Η οικοδόμηση του τείχους κατά τα ελληνιστικά χρόνια – διαδικασία μακρόχρονη με την οποία ξεκίνησε η πολεοδομική ενοποίηση των τεσσάρων από τις πέντε κόμες που απάρτιζαν την Σπάρτη- ήταν αποτέλεσμα της συρρίκνωσης της σπαρτιατικής επικράτειας και δύναμης και συνακόλουθο των πολιτικών και στρατιωτικών αλλαγών που συντελέστηκαν στον ελληνικό χώρο κατά την ελληνιστική περίοδο.» (Δήμος Σπάρτης, 2006, σ.15)

Τα σημαντικότερα δημόσια κτήρια της Σπάρτης εντοπίζονται στο λόφο της ακρόπολης και στην περιοχή του Παλαιοκάστρου. Εκεί θα ήταν και η αγορά της πόλης, για την ακριβή τοποθέτηση της οποίας δεν υπάρχουν μέχρι και σήμερα ασφαλή στοιχεία. Σημαντικότερα για την σπαρτιατική ιστορία μνημεία οικοδομήθηκαν και στις όχθες του Ευρώτα.

Το Ρωμαϊκό Θέατρο: Στη Νοτιοδυτική πλευρά του λόφου της Ακρόπολης κάτω από το ιερό της Αθηνάς, βρίσκεται το Αρχαίο Θέατρο της Σπάρτης. Έχει μεσημβρινό προσανατολισμό, όπως συνήθως συμβαίνει στα αρχαία θέατρα, αλλά και λόγω του φυσικού ανάγλυφου αποκλίνει ελαφρά προς το νότο. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα αρχαία θέατρα, με εξωτερική διάμετρο 140μ. και φυσικό έδαφος, αλλά με τις εργασίες για τους αναλημματικούς τοίχους σχεδόν τριπλασιάστηκε ο διαθέσιμος χώρος. Η σημερινή μορφή του θεάτρου είναι της Ρωμαϊκής περιόδου και μάλιστα της τελευταίας μετασκευής του κατά τα χρόνια του αυτοκράτορα Θεοδοσίου.

Το Μενελάϊο: Βρίσκεται στη Θεράπνη σύμφωνα με τον Πausανία, νοτιοανατολικά από τη Σπάρτη, στην άλλη όχθη του Ευρώτα. Το ιερό του Μενέλαου και της Ελένης. Μικρός ναός - ηρώο πάνω σε ψηλό βάθρο σαν πυραμίδα. Από τα αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής προκύπτει ότι η λατρεία στο χώρο αυτό ξεκίνησε από τον 8^ο αιώνα π.Χ. και η Ελένη φαίνεται πως συνδέεται με παλαιά θεότητα της βλάστησης και των παιδιών. Η μορφή, που διασώζεται μέχρι σήμερα, ανάγεται στην κλασική εποχή. Πρέπει όμως να υπήρχε τουλάχιστον από τα γεωμετρικά χρόνια. Ανατολικά έχουν ανασκαφεί εγκαταστάσεις της εποχής του χαλκού.

Το Λεωνίδαίο: Στο εσωτερικό της σημερινής πόλης, ένα σημαντικό μνημείο είναι ο τάφος του Λεωνίδα. Είναι οικοδόμημα κατασκευασμένο από λιθοπλίνθους, του 5^{ου} αιώνα π.Χ. περίπου. Αν και το μνημείο έχει συνδεθεί με τον Λεωνίδα, δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι ανήκε στο βασιλιά. Πολλοί μελετητές δέχονται την άποψη ότι πρόκειται για το ναό του Απόλλωνος Καρνείου.

Το ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος: Ένας μεγάλος χτιστός βωμός με 17μ. μήκος και 7μ. πλάτος εκατό μέτρα ανατολικά από τη γέφυρα του Ευρώτα και ένα μικρό τετράγωνο ιερό προσδιορίζουν τη σημασία της περιοχής όπου βρισκόταν ο συνοικισμός των Λιμνών. Αλλά ο σημαντικότερος χώρος είναι το ιερό της Αρτέμιδος Ορθίας, που από την περιοχή ονομάστηκε και Λιμναίον. Βρέθηκαν και επιγραφές, οι οποίες πιστοποιούν ότι η θεά δεν λατρευόταν μόνο στη Σπάρτη αλλά και σε πολλές άλλες πόλεις τις Ελλάδας. «Όλα τα αναθήματα της Ορθίας μαρτυρούν, ότι έχουμε την παντοδύναμη και μεγάλη θεά, που φροντίζει για όλα, που καλύπτει όλες τις περιοχές της ζωής και του θανάτου, της αυξήσεως και της φθοράς. Τα μικρά ειδώλια, πήλινα και μολύβδινα, που βρέθηκαν στο ιερό της φαίνεται ότι είναι προσφορές των φτωχών, που δεν μπορούσαν να θυσιάσουν πραγματικά ζώα, τα ελεφάντινα των πλουσίων ή σύμβολα της θεάς τα οποία ανέθεταν σαν ένα είδος προσευχής ή για να δείξουν ότι αναγνωρίζουν την δύναμή της». (Χρήστου, 1960, σ.60).

Ο θολωτός τάφος του Βαφειού: Μία από τις σημαντικότερες αρχαιολογικές ανακαλύψεις στην ελληνική γη. Στο Βαφειό τοποθετείται κοντά στις Αμύκλες. Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως ένα θολωτό τάφο και σε αυτόν δύο χρυσά κύπελλα. Ευρήματα που επισημαίνουν με πανηγυρικό τρόπο πόσο σπουδαία ήταν η περιοχή κατά τα μυκηναϊκά χρόνια.

Ο μυκηναϊκός θολωτός τάφος του Βαφειού, κατασκευασμένος με μικρές λαξεμένες πέτρες, έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών αρχαιολογικών μελετών, αποκτώντας διεθνή φήμη ακριβώς για τα δύο χρυσά κύπελλα, που βρέθηκαν στο χώρο του. Τα περίφημα αυτά κύπελλα, με παραστάσεις από κυνήγι άγριων ταύρων, βρίσκονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας και παρά το ότι οι έρευνες δεν έχουν προσδιορίσει τη θέση του ανακτόρου της μυκηναϊκής Σπάρτης αποδεικνύουν τον πλούτο και την ανάπτυξη της περιοχής πολύ πριν από το 1000 π.Χ.

Γέφυρα του Ευρώτα: Τμήμα από το ποδαρικό αρχαίας γέφυρας του Ευρώτα εντοπίζεται στην κοίτη του ποταμού, σε μικρή απόσταση βόρεια και δυτικά από τη σύγχρονη τσιμεντένια γέφυρα. Τα σωζόμενα ευρήματα αποδεικνύουν ότι η γέφυρα κατασκευάστηκε από το Γάιο Ιούλιο Ευρυκλή στο τέλος του 1ου αιώνα π.Χ.

Ο επονομαζόμενος *''Βωμός του Λυκούργου''*: Στη δυτική όχθη του ποταμού Ευρώτα, αποκαλύφθηκε κατά τις ανασκαφές της Αρχαιολογικής Σχολής το έτος 1906, μνημειακό οικοδόμημα, το οποίο ταυτίστηκε με τον βωμό του Λυκούργου. Το οικοδόμημα έχει κατασκευαστεί από τέσσερις σειρές ακανόνιστων λιθοπλίνων, τα οποία

σήμερα όμως δεν είναι ορατά στο μεγαλύτερο μέρος. Το οικοδόμημα χρονολογήθηκε στο 2^ο π.Χ. αιώνα.

Με αφετηρία την πόλη της Σπάρτης αρκετοί αξιόλογοι αρχαιολογικοί χώροι σημαντικού ενδιαφέροντος βρίσκονται σε όλη την ευρύτερη περιοχή της Λακωνίας. Στην περιοχή της *Πελλάνας* υπάρχει, *Ο Πύργος των Γκουζιουλαίων*: Οχυρός πύργος, 200 περίπου χρόνων, με πολεμότρυπες. Στη γύρω περιοχή βρίσκονται οι μεγαλοπρεπείς βασιλικοί *Μυκηναϊκοί τάφοι*, ενώ στη θέση "Πελεκητή" βρίσκεται το Μυκηναϊκό νεκροταφείο με τους λαξευτούς θολωτούς τάφους. Ένας από αυτούς είναι από τους μεγαλύτερους στον Ελλαδικό χώρο. Σημαντικός αρχαιολογικός χώρος είναι η *ακρόπολη της αρχαίας Πελλάνας*. Βορειοανατολικά του σημερινού χωριού, από την πηγή "Άσπρη βρύση" μέχρι το "Παλαιόκαστρο" σώζονται ίχνη οικισμού των πρωτοελλαδικών χρόνων (2500 πχ περίπου) καθώς και η ακρόπολη της αρχαίας Πελλάνας, στην κορυφή του λόφου. Εκεί αποκαλύφθηκε τύμβος, ο οποίος ανήκει σε ομάδα τύμβων της πρωτοελλαδικής περιόδου που περιβάλλεται από λίθινη κρηπίδα.

Στη νότια πλαγιά του λόφου αποκαλύφθηκε τμήμα οικισμού των μυκηναϊκών και ελληνοιστικών χρόνων. Πολλά και σημαντικά ευρήματα έχουν έλθει στο φως, όπως ταινίες από χρυσά φύλλα, χρυσά ελάσματα, κοσμήματα, φυλαχτά, αλάβαστρα, αμφορείς ανακτορικού ρυθμού, κεραμικά που καλύπτουν ολόκληρη τη μυκηναϊκή περίοδο (16ος- αρχές 12ου αιώνα π.Χ.), και σπάνιος θησαυρός χάλκινων νομισμάτων. Η Πελλάνα υπήρξε ένα ακμαίο Μυκηναϊκό κέντρο με συνεχή κατοίκηση, που αυτό έχει άμεσες επιπτώσεις στην ανασύνθεση της ιστορικής εικόνας της υστερομυκηναϊκής Λακωνίας, της εποχής των ομηρικών επών και του τρωικού πολέμου, της εποχής του Τυνδάρεω, του Μενελάου και της Ελένης.

Ο *Μυστράς*, η "θεοφρούρητος χώρα του Μυζηθρά", η έδρα του Δεσποτάτου του Μορέως, το τελευταίο λίκνο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, εξακολουθεί να ζει στην ιστορική μνήμη και στη συνείδηση των ανθρώπων. Με τις οχυρώσεις και τις εκκλησίες του με τα παλάτια τα αρχοντικά και τα σπίτια του, με τους δρόμους και τις κρήνες του, προκαλεί καθημερινά το θαυμασμό σε χιλιάδες επισκέπτες, αλλά και προσφέρει πολύτιμες γνώσεις για την εξέλιξη και τον πολιτισμό του Βυζαντίου. Δύο αιώνες στο προσκήνιο της ιστορίας, συνέθεσε μια ανεπανάληπτη διαδρομή δόξας, λαμπρότητας καθώς και πολιτικής κοινωνικής και πολιτιστικής προσφοράς.

Στη *Μάνη*, δείγματα ανθρώπινης παρουσίας πιστοποιούνται ήδη από την Παλαιολιθική εποχή. Στην Αλεπότρυπα η αρχαιολογική έρευνα έφερε στο φως εξαιρετικά

ευρήματα από τη Νεολιθική περίοδο (4500 - 2700 π.Χ). Σε διάφορα σημεία επίσης εντοπίστηκαν οικισμοί από την πρωτοελλαδική, μεσοελλαδική και υστεροελλαδική - μυκηναϊκή περίοδο, που δείχνουν ότι η εξέλιξη συνεχίστηκε αδιάσπαστη. Αλλά και κατά τους Βυζαντινούς χρόνους το κάστρο της Μαΐνης ενίσχυε την άμυνα της περιοχής. Όταν κατά το 1460, ο Μυστράς πέφτει στα χέρια των Τούρκων η Μάνη αντιστέκεται σθεναρά, χωρίς να υποταγεί. Πύργοι και πυργόσπιτα υποδηλώνουν τη ζωή στην ευρύτερη περιοχή της Μάνης.

Η *Μονεμβασιά*, μοναδική και αξεπέραστη στο διάβα του χρόνου. Η μεσαιωνική, βυζαντινή και ενετική καστροπολιτεία, σκαφαλωμένη στον βράχο της προσφέρει απλόχερα την ομορφιά της, από όποια πλευρά κι αν την προσεγγίσει κανείς. Κατά τη Βυζαντινή περίοδο, η Μονεμβασιά έγινε ναυτική και στρατιωτική βάση και άρχισε να αναπτύσσεται οικονομικά γνωρίζοντας ταυτόχρονα μεγάλη πνευματική άνθηση.

Στο *Γεράκι*, οι αρχαιολογικές ανασκαφές, έχουν φέρει στο φως αρκετά αντικείμενα της προϊστορικής εποχής, αγγεία της Μυκηναϊκής και γλυπτά της Δωρικής περιόδου, μερικά από τα οποία βρίσκονται εκτεθειμένα στο Μουσείο της Σπάρτης. Διατηρούνται λείψανα ενός υδραγωγείου της Ρωμαϊκής εποχής, ναοί από την βυζαντινή περίοδο και το μέχρι σήμερα σωζόμενο Κάστρο από τη Φραγκοκρατία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

Έννοια και ιστορική εξέλιξη του μουσείου

Ο αρχαιοελληνικός όρος “μουσείο”, ο οποίος σήμαινε το τέμενος που ήταν αφιερωμένο στις Μούσες, τις κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, και στις τέχνες που αυτές αντιπροσώπευαν, προσέλαβε ποικίλες σημασίες ανά τους αιώνες. (Alexander,1979; Bennett, 1995 & Βουδούρη, 2003).

Στην αρχαία Ελλάδα, ο όρος αναφερόταν αρχικά στο τέμενος των Μουσών, με άλλα λόγια στο ιερό που λατρεύονταν οι Μούσες και θεραπεύονταν με τα έργα τους. Με την έννοια αυτή, τα συγκεκριμένα ιερά λειτουργούσαν παράλληλα και ως κέντρα για την πραγματοποίηση ποικίλων πνευματικών εκδηλώσεων. Η ονομασία μουσείο αποδιδόταν ακόμη και σε τεμένη που ανεγείρονταν στη μνήμη κάποιων σημαντικών ποιητών στον τόπο καταγωγής τους. Όπως λοιπόν προκύπτει από αρχαιολογικές έρευνες και φιλολογικές μελέτες, μουσεία υπήρχαν ήδη από τους προελληνικούς χρόνους (1125-800 π.Χ.) (Κονομής, 1974, σ.307).

Οι πρώτοι που άρχισαν να συγκεντρώνουν θησαυρούς έργων τέχνης, τα οποία ήταν ταξινομημένα με τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχουν στο θεατή τη γνώση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, το όνομα, το αντικείμενο, το υλικό, το βάρος, την εθνικότητα του δωρητή, ήταν οι Έλληνες, οι οποίοι από πολύ νωρίς ασχολήθηκαν με το θέμα συντήρησης έργων τέχνης.

Προάγγελοι, του σύγχρονου μουσείου κατά την αρχαιότητα ήταν αφενός οι συλλογές αναθημάτων που διάφοροι ιδιώτες κατέθεταν στους ελληνικούς ναούς και αφετέρου οι θησαυροί, δηλαδή τα ιερά που ανοικοδομούσαν ολόκληρες συνήθως πόλεις στον χώρο των μεγάλων πανελλήνιων θρησκευτικών κέντρων, προκειμένου να ζητήσουν την ευνοϊκή μεσολάβηση των θεών ή να τους εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους για αυτήν (Cannon –Brookes, 1984, σ.500). Ο γλυπτός διάκοσμος των θησαυρών καθώς και οι λαμπρές συλλογές τους από αγάλματα, τρίποδες, υφάσματα και άλλα πολύτιμα αντικείμενα αποδεικνύουν τον πλούτο αυτών των οικοδομημάτων. Εκτός, από τους θησαυρούς, υπήρχαν στους κλασσικούς χρόνους και χώροι προορισμένοι αποκλειστικά για την έκθεση ζωγραφικών έργων.

Από τα πρώτα μουσεία που ιδρύθηκαν ήταν το μουσείο της Αλεξάνδρειας που ίδρυσε ο Πτολεμαίος Σωτήρας τον 3^ο π.Χ. αιώνα και που οι συλλογές του ήταν αγάλματα, ιατρικά και αστρονομικά εργαλεία. Οι Ρωμαίοι, στόλιζαν τις επαύλεις τους με αντικείμενα τέχνης τα οποία τις περισσότερες φορές αποτελούσαν τα λάφυρα από τις εκστρατείες τους. Κατά τον Μεσαίωνα πολύτιμα αντικείμενα φυλάσσονταν σε μοναστήρια ή εκκλησίες. Μετά την Αναγέννηση, το μουσείο αρχίζει να παίρνει τη σημερινή του μορφή, γίνεται ο χώρος όπου συγκεντρώνονται τα έργα τέχνης και στη συνέχεια εκτίθενται στο κοινό το οποίο αποτελούνταν μόνο από ευγενείς και βασιλείς.

Από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα ο όρος μουσείο υποδήλωνε το χώρο φύλαξης και παρουσίασης στο κοινό αντικειμένων (ιδίων έργων τέχνης, δειγμάτων φυσικής ιστορίας ή αρχαιοτήτων). Ο ακριβής προσδιορισμός της έννοιας αποτελεί αντικείμενο συζητήσεων και αντιπαράθεσεων, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες λόγω της μεγάλης εξάπλωσης των οργανισμών που αποκαλούνται μουσεία, της δυναμικής παρουσίας τους αλλά και της κρίσης του θεσμού τους. Ειδικότερα, από τη δεκαετία του 1970 αυξάνεται θεαματικά ο αριθμός των μουσείων, ενώ παράλληλα διαφοροποιείται και διευρύνεται το αντικείμενο συλλογών τους, τείνοντας πλέον να περιλάβει οτιδήποτε. Την περίοδο αυτή εμφανίζονται διάφορες εναλλακτικές μορφές μουσείων όπως: μουσεία χωρίς αντικείμενα (απτά και αυθεντικά τουλάχιστον), μουσεία χωρίς τοίχους, ή εικονικά μουσεία. (Vergo, 1999, σ.50-52).

Ανάλογος ορισμός του μουσείου είχε υιοθετηθεί κατά τη δεκαετία του 1950 από το διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), (Baghli, Boylan & Herreman 1998), ένα διεθνή μη κυβερνητικό οργανισμό με συμβουλευτικό ρόλο προς την Unesco. Ο εν λόγω ορισμός αντικατέστησε τον αρχικό που συμπεριλαμβανόταν στα ιδρυτικά ντοκουμέντα του ICOM του 1946 (σύμφωνα με το οποίο ο όρος μουσείο περιλαμβάνει κάθε συλλογή ανοιχτή στο κοινό, με καλλιτεχνικό, τεχνικό, επιστημονικό, ιστορικό ή αρχαιολογικό υλικό, συμπεριλαμβανομένων των ζωολογικών και βοτανικών κήπων, αλλά εξαιρουμένων των βιβλιοθηκών, εκτός αν διατηρούν μόνιμους εκθεσιακούς χώρους), εισάγοντας έτσι ιδίως τις έννοιες της μονιμότητας και του γενικού συμφέροντος και τονίζοντας τον εκπαιδευτικό και πολιτιστικό ρόλο του μουσείου. Παράλληλα με το ICOM λειτουργούν τρεις οργανισμοί παραρτήματα της Unesco: ICOMOS (International Council of Monuments and Sites: Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων), με έδρα το Παρίσι. ICCROM (International Centre for Conservation and Restoration of Monuments: Διεθνές Κέντρο Διατήρησης και Συντήρησης Μνημείων), με έδρα τη Ρώμη. CECA (Committee

for Education and Cultural Action: Επιτροπή Εκπαίδευσης και Πολιτιστικής Δράσης στα Μουσεία).

Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα επήλθε αλλαγή στις τάξεις των μουσείων όσον αφορά την αποστολή και τη φιλοσοφία τους. Τα συλλεκτικά ενδιαφέροντα των μουσείων επεκτείνονται για να συμπεριλάβουν εκτός από αρχαιότητες ή καλές τέχνες, όπως συνηθίζονταν μέχρι τότε, και νέους τομείς, όπως εθνολογικά ή λαογραφικά αντικείμενα, βιομηχανικά εργαλεία ή μηχανές αλλά και ολόκληρους οικισμούς. Είναι η εποχή κατά την οποία τα μουσεία ανοίγουν τις πύλες τους στο κοινό.

Τα μουσεία, αντιμετώπιζαν τον ολοένα και αυξανόμενο αριθμό επισκεπτών και την ανάγκη για επικοινωνία αλλά και για γνώση. Οι συντελεστές αυτοί οδήγησαν στον επαναπροσδιορισμό του ρόλου τους με σκοπό το άνοιγμά τους στο κοινό, με στόχο την ενημέρωση, την ψυχαγωγία και την εκπαίδευση.

Ιστορία των μουσείων στην Ελλάδα

Ο 19^{ος} αιώνας και συγκεκριμένα το πρώτο τέταρτο του, αποτέλεσε μια μεταβατική περίοδο στην ιστορία του ελληνισμού. Οι Έλληνες, υπό την επίδραση των ιδεών του Νεοελληνικού Διαφωτισμού ενδιαφέρονται για την προστασία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Η χρονική περίοδος από το 1827, οπότε και εκλέγεται ο Ιωάννης Καποδίστριας ως πρώτος κυβερνήτης της Ελεύθερης Ελλάδας, έως και το 1900 αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο στην ιστορία των ελληνικών μουσείων.

Την χρονική περίοδο αυτή, ο Ιωάννης Καποδίστριας, στην προσπάθειά του να περιορίσει την αρχαιοκαπηλία και να προστατέψει τα αρχαιολογικά μνημεία από ενδεχόμενη καταστροφή, ίδρυσε στην Αίγινα το πρώτο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Το μουσείο λειτούργησε έως τα τέλη του 1833, οι συλλογές του μεταφέρθηκαν το 1837 στην Αθήνα.

Το 1834, ψηφίστηκε ο Α΄ Αρχαιολογικός Νόμος, έργο του Γερμανού νομοθέτη G.Mauer, που όριζε την ίδρυση μουσείων τόσο στην Αθήνα όσο και σε άλλες επαρχιακές πόλεις. Ο νόμος όριζε και την ίδρυση ενός Αρχαιολογικού Εθνικού Μουσείου. Τη χρονική περίοδο από το 1833 έως το 1862, το κράτος παρόλο που είχε τη διάθεση να δημιουργήσει μουσεία για τη στέγαση των αρχαιοτήτων, λόγω των οικονομικών του δεν ήταν σε θέση. Με τον τρόπο αυτό δημιουργήθηκαν οι πρώτες δημόσιες συλλογές στην Αθήνα, όπου στεγάζονταν σε δημόσια ιδρύματα ανασκαφικά ευρήματα. Τα επόμενα χρόνια δημιουργήθηκαν αντίστοιχες συλλογές και σε επαρχιακές πόλεις, σε εκκλησίες και

σχολεία. Στην Αθήνα αξιόλογες αρχαιολογικές συλλογές στεγάστηκαν στην Ακρόπολη, στο Θησείο, στη Στοά του Αδριανού, στον Πύργο των Ανέμων. Αργότερα αξιόλογες συλλογές συγκεντρώθηκαν στον Πειραιά, στη Σπάρτη, στη Σύρο, στην Τήνο, στη Θήβα, στη Ερέτρια.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η Αρχαιολογική Εταιρεία αποδείχτηκε πολύτιμος αρωγός στο έργο της ελληνικής Πολιτείας, συνέβαλε στη χρηματοδότηση της ανέγερσης νέων αρχαιολογικών μουσείων στην επαρχία. (Κόκκου, 1977, σ.306). Ο μεγαλύτερος αριθμός των μουσείων αυτών συστάθηκε, έτσι ώστε να στεγάσουν τα ανασκαφικά ευρήματα μιας πλούσιας αρχαιολογικά περιοχής. Έτσι δημιουργήθηκαν μουσεία στην Αρχαία Κόρινθο (1900), στη Χαλκίδα (1901), στους Δελφούς (1903), στη Θήβα (1904), στη Δήλο (1904).

Στην περίοδο του μεσοπολέμου από το 1910 έως το 1939, άρχισαν να συγκροτούνται και άλλες κατηγορίες μουσείων, μη αρχαιολογικά, όπως το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (1914), το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης (1918) και το Μουσείο Μπενάκη (1930). Με τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου τα ελληνικά μουσεία ανακαινίστηκαν και επεκτάθηκαν, ενώ εμφανίστηκαν και ιστορικά και ναυτικά μουσεία την περίοδο αυτή. Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο (1962) και το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος στον Πειραιά (1969). (Υπουργείο Πολιτισμού, 1999).

Στις τελευταίες τρεις δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται αύξηση των μουσείων με έργα της νεότερης ελληνικής τέχνης. Το 1977 εγκαινιάστηκε το Ίδρυμα Φυσικής Ιστορίας Άγγελου και Νίκης Γουλανδρή, το οποίο τιμήθηκε το 1984 ως το καλύτερο Μουσείο της Ευρώπης. (Υπουργείο Πολιτισμού, 1999, σ.226).

Το 2002, στο άρθρο 45 παράγραφο 1 του νόμου 3028/2002 ορίζεται ότι: ως μουσείο νοείται η υπηρεσία ή ο οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του. Ως μουσεία μπορούν να θεωρηθούν επίσης υπηρεσίες ή οργανισμοί που έχουν παρεμφερείς σκοπούς και λειτουργίες, όπως τα μουσεία ανοικτού χώρου. Σκοπός είναι η μελέτη, η εκπαίδευση και η ψυχαγωγία.

Λειτουργίες των μουσείων

Σύμφωνα με τον ορισμό του Cannon-Brookes, η βασική αποστολή του μουσείου ως χώρου όπου τα αντικείμενα συγκεντρώνονται και εκτίθενται σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες, είναι να τονίζει την ιδιότητα του ως αποθήκη γνώσεων.

Οι βασικές λειτουργίες ενός μουσείου της σύγχρονης εποχής είναι οι ακόλουθες:

- Η τεκμηρίωση (καταγραφή, φωτογράφιση, έρευνα εκθεμάτων). Τα εκθέματα μετά την ταξινόμηση τους σε κατηγορίες, την έρευνα και τη μελέτη τους, τοποθετούνται είτε στις αποθήκες του μουσείου, για την προστασία τους, είτε παρουσιάζονται στους εκθεσιακούς χώρους του, σύμφωνα με μια λογική που και αναδεικνύει έναν τρόπο ερμηνείας, όπως αυτός καθορίζεται και επιλέγεται από τους σκοπούς του ιδρύματος.
- Απόκτηση, διαφύλαξη, ασφάλεια και συντήρηση των συλλογών του.
- Διάδοση και επικοινωνία, ώστε να είναι προσιτά στο κοινό, να υιοθετούν τεχνικές του μάρκετινγκ, ώστε να γίνονται περισσότερο λειτουργικά.
- Ευαισθητοποίηση και προσέλκυση του κοινού. Τα μουσεία μπορούν να αντλήσουν το κοινό τους από ένα ευρύ φάσμα επισκεπτών. Για να γίνει όμως αυτό πρέπει να συντρέχουν κάποιες προϋποθέσεις, μία από αυτές είναι ότι, για να λειτουργήσει το κοινό ως δέκτης της επικοινωνιακής διαδικασίας, πρέπει να διαθέτει καταρχήν το ενδιαφέρον.
- Φορείς της δια βίου εκπαίδευσης.
- Συνεργασία με ακαδημαϊκά και πνευματικά ιδρύματα, ώστε οι συλλογές να γίνουν κτήμα των πολιτών.
- Εξυπηρέτηση ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Ψυχαγωγία των πολιτών, κάνοντας τη γνώση παιχνίδι, δίνοντας μια άλλη διάσταση στην κλασική μέθοδο εκπαίδευσης και μελέτης.

Το μουσείο είναι ένα πολιτιστικό κέντρο όπου συγκεντρώνονται, μελετώνται και αξιολογούνται όλες οι μαρτυρίες της ανθρώπινης ιστορίας.

Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης

Η πρώτη Αρχαιολογική Συλλογή ιδρύθηκε στη Σπάρτη το 1833 από το Γερμανό αρχαιολόγο L. Ross. Στεγάστηκε στην εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα και σύντομα καταστράφηκε από φωτιά. Δημιουργήθηκε εκ νέου το έτος 1873 από τον Έφορο Αρχαιοτήτων, Π. Σταματάκη ο οποίος περισυνέλεξε 288 αρχαία αντικείμενα τα οποία αποτέλεσαν τον πυρήνα των ευρημάτων του μουσείου το οποίο άρχισε να οικοδομείται λίγο αργότερα. Το Αρχαιολογικό Μουσείο είναι το πρώτο κτήριο μουσείο που χτίστηκε στην επαρχία (1874-1876) και το τρίτο στην Ελλάδα.

Στο κέντρο λοιπόν της Σπάρτης μέσα σε έναν κήπο, βρίσκεται το Μουσείο. Πρόκειται για ένα μονώροφο οικοδόμημα σε νεοκλασικό ρυθμό το οποίο άρχισε να οικοδομείται το 1874 σε σχέδια του Αρχιτέκτονα Γ. Κατσαρού αν και κατά καιρούς είχε θεωρηθεί έργο του διάσημου Δανού αρχιτέκτονα του 19ου αιώνα T. Hansen και ολοκληρώθηκε στις 23 Ιανουαρίου 1876. Το κτήριο στην πρώτη του μορφή περιελάμβανε δύο αίθουσες πέραν της κεντρικής, δυτικά και ανατολικά της οποίας είχε κτιστεί ένα ιωνικό πρόπυλο.

Τα πρώτα 288 αντικείμενα του καταλόγου του Μουσείου Σπάρτης είναι συστηματικά καταγεγραμμένα, αρχίζει ο κατάλογος με τα ανάγλυφα, πρώτα τα αρχαϊκά, στη συνέχεια ανάγλυφα των Διοσκούρων, ακολουθούν τα γλυπτά και τα αρχιτεκτονικά μέλη.

Μερικά ονόματα δωρητών αναγράφονται στον τρέχοντα επίσημο κατάλογο του Μουσείου Σπάρτης, ονόματα δωρητών αναφέρονται στη δημοσίευση των Γερμανών Dressel και Milchhofer που συντάχτηκε το 1877, ενώ μερικά αναφέρονται και στον κατάλογο των Tod-Wace που εκδόθηκε το 1906 και αποτελεί μέχρι σήμερα τη βασική δημοσίευση για το Μουσείο της Σπάρτης. Οι δωρεές συνεχίστηκαν και μετά το 1873 καθώς οι Dressel και Milchhofer το 1877 καταγράφουν και άλλα ονόματα δωρητών. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, οι περισσότεροι από τους δωρητές ταυτίζονται με σημαίνοντα πρόσωπα της τοπικής κοινωνίας της Σπάρτης στα 1870. Συμπεριλαμβάνονται όλες οι πολιτικές και εκκλησιαστικές αρχές του τόπου.

Οι πρώτοι Σπαρτιάτες δωρητές αρχαίων είναι ο Μελέτης Ρουσόπουλος δικηγόρος, Νικήτας Ζαχαρόπουλος λοχαγός, Αικατερίνη Νιωνέλλη, Δημοσθένης Ματάλας, Ν. Λεώπουλος, Δ. Κρεββατάς, Ιωάννης Ιατρίδης, Δ.Ν Μανουσάκης, Ηλίας Βραχνός δικηγόρος, Κυριάκος Κυριαζόπουλος έμπορος, Ρ. Κοντοκλιόπουλος, Ιωάννης Κορφιοτάκης, Αναστάσιος Κορφιοτάκης βουλευτής, Δημήτριος Φικιώρης έμπορος,

Κωνσταντίνος Σαλιαφέρος, Αντώνιος Φουστάνος ειρηνοδίκης. (Λακωνικάί Σπουδαί, 1992)

Οι έρευνες που άρχισαν να πραγματοποιούνται στη Σπάρτη από τα τέλη του 19ου αιώνα και οι περισυλλογές αρχαιοτήτων είχαν αποτέλεσμα την αύξηση των ευρημάτων και την επέκταση του αρχικού κτηρίου με την προσθήκη αιθουσών στη βόρεια και τη νότια πλευρά του αρχικού κτηρίου. Η πρώτη επέκταση δύο αιθουσών - μίας στη βόρεια και μίας στη νότια πλευρά του κτηρίου - έγινε κατά το διάστημα 1905-1908 με δαπάνες της Αρχαιολογικής Εταιρείας. Δύο ακόμα αίθουσες με μεγαλύτερο πλάτος, προσετέθησαν κατά τον ίδιο τρόπο το έτος 1936.

Στη διάρκεια του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου το Μουσείο της Σπάρτης δεν υπέστη καμία ζημιά ή κλοπή από τις δυνάμεις κατοχής, αφού τα ευρήματα συσκευάστηκαν και αποκρύφτηκαν εγκαίρως σε ειδικά κατασκευασμένα κρυψώνα, από τον τότε Έφορο Αρχαιοτήτων Θ. Καραχάλιο. (Θέμος, 2012).

Κατά τη δεκαετία του 1950 πραγματοποιήθηκαν εργασίες συντήρησης στο κτήριο του μουσείου ενώ παράλληλα εξοικονομήθηκε και χώρος. Έτσι, αντικαταστάθηκε η παλιά στέγη του κτηρίου, το ανατολικό πρόπυλο κλείστηκε με σκοπό τη διαμόρφωση χώρου γραφείου, ενώ η βόρεια αίθουσα μετατράπηκε σε αποθηκευτικό χώρο.

Κατά τη δεκαετία του 1960 η ανεπάρκεια των εκθεσιακών, αποθηκευτικών και εργαστηριακών χώρων οδήγησε σε λύσεις ανάγκης. Έτσι, μεγάλου μεγέθους γλυπτά τοποθετήθηκαν στον κήπο του μουσείου ενώ στην ανατολική πλευρά του κτηρίου, κατασκευάστηκαν ανοικτές στοές με σκοπό την τακτοποίηση των λίθινων ευρημάτων. Οι στοές αυτές αργότερα κλείστηκαν για να στεγάσουν εργαστήρια και αποθήκες. Παράλληλα, προτάθηκε μια νέα επέκταση του κτηρίου η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε. (Θέμος, 2012).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, κατασκευάστηκε πάνω από τον αποθηκευτικό χώρο της βόρειας αίθουσας του μουσείου, ενδιάμεσο πάτωμα για την εξυπηρέτηση των αναγκών της Εφορείας σε γραφεία, ενώ από το έτος 1984 ο χώρος αυτός στεγάζει την έκθεση ευρημάτων της προϊστορικής εποχής από διάφορες περιοχές της Λακωνίας.

Σήμερα στις επτά αίθουσές του, εκτίθεται μικρό μόνο μέρος των πολυάριθμων ευρημάτων που καθημερινά αποκαλύπτονται στις ανασκαφές της Σπάρτης αλλά και σε πολλές άλλες περιοχές της Λακωνίας. Ο μεγάλος αριθμός των ευρημάτων από τις ανασκαφές που διενεργήθηκαν στην περιοχή κατά τις δεκαετίες 1970-1990 όξυναν το πρόβλημα της ανεπάρκειας του χώρου με αποτέλεσμα να γίνει επιτακτική η ανάγκη της

οικοδόμησης ενός νέου μουσείου σε άλλο χώρο. Προσφορότερη λόγω της μεγάλης έκτασής της και της γειτνίασής με τον αρχαιολογικό χώρο, κρίθηκε η έκταση του παλαιού εργοστασίου ΧΥΜΟΦΙΞ στη βόρεια είσοδο της πόλης η οποία βρίσκεται στο στάδιο της αγοράς της από το Υπουργείο Πολιτισμού.

Περιγραφή του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης φιλοξενεί σήμερα πάνω από είκοσι χιλιάδες ευρήματα μερικά από τα οποία είναι μοναδικά, από την επαρχία Λακεδαίμονος αλλά και από περιοχές του νομού Λακωνίας που δεν καλύπτονται από τις Αρχαιολογικές Συλλογές του Γυθείου και της Νεάπολης Βοιών. Στις αίθουσες του εκτίθενται ευρήματα που καλύπτουν τη χρονική περίοδο από τη νεολιθική μέχρι την ύστερη ρωμαϊκή εποχή. Τη σπουδαιότερη θέση κατέχουν τα ευρήματα των μεγάλων ιερών της σπαρτιατικής λατρείας.

Ιδιαίτερη θέση μέσα σε στο Μουσείο έχει το ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος, στην περιοχή της αρχαίας κόμης των Λιμνών. Εξήγηση του ονόματος της Θεάς μας δίνει ο Πίνδαρος “Ορθωσία, ότι ορθοί εις Σωτηρίαν ή ορθοί τους γεννωμένους”. Η ιστορία του ιερού ξεκινά από τον 10^ο αιώνα π.Χ. και φτάνει μέχρι τα ρωμαϊκά χρόνια. Από την πληθώρα των ευρημάτων της ανασκαφής εκτίθεται, στην αίθουσα V, μεγάλος αριθμός των αναθημάτων προς τη θεά σε ελεφαντοστό, λίθο και πηλό, καθώς και μολύβδινα ειδώλια με διάφορα θέματα, πιθανώς αφιερώματα των φτωχών προς τη Θεά. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αναθηματικές πήλινες μάσκες, μιμήσεις ίσως ξύλινων, που όπως φαίνεται θα χρησιμοποιούνταν στις τελετές προς τιμή της Θεάς.

Ο επισκέπτης του μουσείου έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει ευρήματα από τις σπουδαιότερες προϊστορικές θέσεις της Λακωνίας, έργα γλυπτικής από τα αρχαϊκά χρόνια έως και τα ρωμαϊκά, προερχόμενα από διάφορες περιοχές του νομού, καθώς και ευρήματα των σωστικών ανασκαφών ανάμεσα στα οποία κατέχουν εξέχουσα θέση, τα τμήματα ψηφιδωτών δαπέδων των ρωμαϊκών χρόνων από τη Σπάρτη. Τέλος, στην έκθεση του μουσείου περιλαμβάνονται λίγα επιγραφικά κείμενα τα οποία φωτίζουν μερικές πλευρές της ιστορίας της Σπάρτης. (Θέμος, 2012).

Το Μουσείο της Σπάρτης δεν έχει μόνο πολλά αξιόλογα γλυπτά και έργα μικροτεχνίας, αλλά και πολλά αντικείμενα μοναδικά, τα οποία αποτελούν προϋπόθεση για τη μελέτη της Λακωνικής τέχνης και της λακωνικής ιστορίας. Τα αρχαία του Μουσείου Σπάρτης προέρχονται από: α) τα τυχαία ευρήματα που έχουν γίνει στην

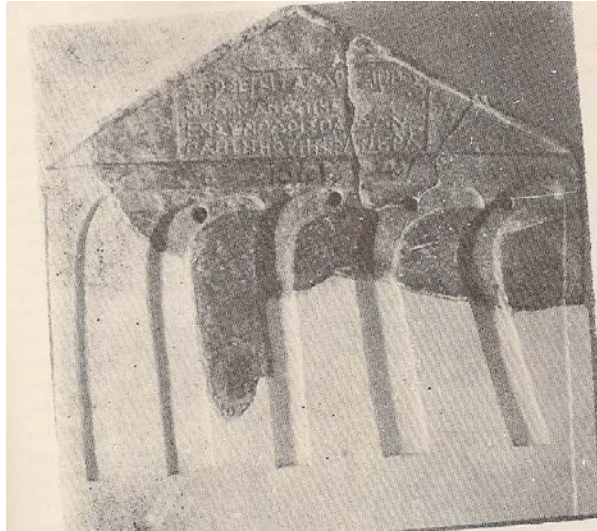
Σπάρτη, β) από δωρεές Σπαρτιατών οι οποίοι προσέφεραν στο Μουσείο αντικείμενα που έβρισκαν σε κτήματά τους και γ) από τα ευρήματα των ανασκαφών που έγιναν και γίνονται στην ευρύτερη περιοχή της Σπάρτης.

Δεν θα αναφέρουμε όλα τα εκθέματα τα οποία βρίσκονται σε κάθε έναν από τους χώρους του Μουσείου, αλλά τα πιο σημαντικά έργα που θα συναντήσει κανείς κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στο Μουσείο.

Αίθουσα I (Προθάλαμος)

Στην αίθουσα I περιλαμβάνονται ευρήματα από το ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος. Κτισμένο στις όχθες του Ευρώτα, στην περιοχή των Λιμνών, αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα ιερά της σπαρτιατικής λατρείας, καθώς από νωρίς σχετίστηκε με το θεσμό της αγωγής των νέων Σπαρτιατών. Τα σπαρτιατόπουλα από την ηλικία των επτά ετών αποχωρίζονταν την οικογένειά τους έμεναν σε σκηνές ακολουθώντας το σύστημα της σπαρτιατικής αγωγής. Στο Ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος πραγματοποιούνταν αγώνες παιδών και εφήβων. Επρόκειτο για αγώνες μουσικούς και απαγγελίας (Μώα, Κέληα), καθώς και σχετικούς με το κυνήγι (Καθηρατόριον). Ο νικητής έπαιρνε ως έπαθλο ένα σιδερένιο δρεπάνι, το οποίο στη συνέχεια αναρτούσε σε λίθινη στήλη, την οποία ανέθετε στο Ιερό της θεάς σε ανάμνηση της νίκης του.

Δύο από αυτές τις στήλες, διασώζουν μέχρι σήμερα τα σιδερένια δρεπάνια τους. Έχουν σωθεί πάνω από 130 τέτοιες πλάκες, εκ των οποίων αυτές οι οποίες είναι καλύτερα διατηρημένες βρίσκονται στον τοίχο της αίθουσας αυτής. Σε όλες βλέπουμε πάνω επιγραφές με τα στοιχεία του νικητή και της νίκης του, μερικές φορές και τα ονόματα των Πατρονόμων των επωνύμων, δηλαδή αρχόντων του χρόνου κατά τον οποίο νίκησαν και είναι γραμμένες σε διάλεκτο δωρική. Η παλαιότερη από όσες έχουν σωθεί είναι μια πλάκα με σημάδια από πέντε δρεπάνια, η οποία έχει μέσα σε παραλληλόγραμμο πλαίσιο στο επάνω μέρος επιγραφή η οποία ανήκει στις αρχές του 4^{ου} αιώνα.

Εικόνα 1. Η στήλη του Αρηξίππου με τα σημάδια που έμπαιναν τα πέντε δρεπάνια

Όσο και αν δεν ξέρουμε το θρησκευτικό περιεχόμενο του δρεπανιού σε σχέση με την Ορθία, πιθανότατα να σχετίζεται με την ιδιότητα της θεάς, ως θεάς της γονιμότητας και της αφθονίας. Η πλάκα που βρίσκεται στην απέναντι πλευρά μας δείχνει την εικόνα ενός ναού με δύο κίονες. Ανήκει στο δεύτερο ή στην αρχή του πρώτου αιώνας π.Χ. και είναι αρκετά σημαντικό καθώς μας δίνει στοιχεία για τη οικοδομική ιστορία του ναού της Ορθίας.

Πλάι σε αυτή την πλάκα έχουμε μια άλλη πλάκα που σώζει (εικόνα 2) σε πολύ καλή κατάσταση το δρεπάνι της Ορθίας και που είναι από τις λίγες που δεν βρέθηκε στο ιερό της Ορθίας αλλά στην Μαγούλα που ίσως είχε μεταφερθεί από τα βυζαντινά χρόνια. Εδώ έχουμε στην επιγραφή κάτι εξαιρετικά ενδιαφέρον. Έχουμε αυτά που λέγονταν ισάριθμα έπη ή στίχοι ισόψηφοι και που είχαν σχέση με τη φιλοσοφία των Γνωστικών, συνηθίζονταν όμως και από τους πρώτους χριστιανούς. Κάθε στίχος της επιγραφής δίνει τον ίδιο αριθμό αν προστεθούν τα γράμματά του, με την αξία που έχουν ως αριθμοί, γιατί οι αριθμοί των αρχαίων γράφονται με γράμματα, και ο αριθμός αυτός είναι σε όλους τους στίχους βψλ' δηλαδή 2730 (Χρύσανθος Αθ. Χρήστου, 1960) η πλάκα αυτή ανήκει στην χρονική περίοδο από το 150 έως και 200 μ.Χ.

Εικόνα 2. Η στήλη του Λέοντος με τους ισάριθμους στίχους και το δρεπάνι που σώζεται στη θέση του

Μαζί με τις πλάκες με τα δρεπάνια υπάρχει μια βάση από άσπρο μάρμαρο, που στο επάνω μέρος διασώζει τα σκαγίματα στα οποία έμπαιναν τα πόδια ενός αγάλματος. (εικόνα 3) Σε αυτή τη βάση, είναι χαραγμένη και μία επιγραφή, η οποία αναγράφει για έναν νικητή σε αγώνες με μαστίγωμα. Υπάρχουν και τρεις στήλες λακωνικού τύπου, από τις οποίες η καλύτερη προέρχεται από το τείχος της πόλεως, πιθανότατα της περιοχής της Πιτάνης.

Εικόνα 3. Η βάση του Επιγόνου ενός από τους βωμονικές της Ορθίας

Από την πληθώρα των ευρημάτων της ανασκαφής, εκτίθενται δείγματα των προσφορών των πιστών προς τη θεά σε ελεφαντοστό, λίθο και πηλό καθώς και μολύβδινα ειδώλια, που θεωρούνται προσφορές των φτωχών. Εδώ βρίσκονται μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά έργα από πέτρα της λακωνικής τέχνης.

Στον τύπο των έργων αυτών έχουμε μία καθιστή μορφή που κρατάει στο ένα χέρι ένα κάρναρο, το ιερό αγγείο του Διονύσου και άλλων θεών και στο άλλο χέρι ένα ρόδι, σύμβολο ζωής και θανάτου, ενώ ένα φίδι ανορθώνεται πίσω από το θρόνο. Για τους περισσότερους οι καθισμένες μορφές είναι θεοποιημένοι νεκροί, πρόσωπα που θεοποιήθηκαν γιατί ξεπερνούσαν τα ανθρώπινα μέτρα.

Αίθουσα II

Σε αυτή την αίθουσα, εκτίθενται λίγα δείγματα του μεγάλου αριθμού των ψηφιδωτών δαπέδων που κοσμούσαν τις πολυτελείς οικίες και τα κτήρια της Σπάρτης κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο, όπως το ψηφιδωτό με την παράσταση του Αχιλλέα στη Σκύρο. (εικόνα 4). Το ψηφιδωτό βρέθηκε το 1874 στον κήπο της οικίας του κυρίου Γεώργιου Μουραμπά στην Σπάρτη. Ήταν θαμμένο στο έδαφος σε βάθος ενός μέτρου. Καταγράφηκε από τον αρχαιολόγο Παναγιώτη Σταματάκη της Αρχαιολογικής Εταιρείας και μελετήθηκε για πρώτη φορά το 1874 από τον Γερμανό Χίρσφελντ (1847-1895) και το 1876 από τον Ρούντολφ Βάιλ (1848 - 1914). Ακολούθησε λεπτομερής περιγραφή από τους Ντρέσσελ (1845 - 1920) και Μιλχόφερ (1852-1903) που δημοσίευσαν για πρώτη φορά τη λεπτομερή περιγραφή των εκθεμάτων της συλλογής του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης.

Εικόνα 4. Ψηφιδωτό του Αχιλλέα στη Σκύρο

Το ψηφιδωτό παρουσιάζει τον Αχιλλέα, που όπως μας μεταφέρει ο μύθος τον είχε κρύψει η μητέρα του η Θέτιδα στο παλάτι του βασιλιά Λυκομήδη στη Σκύρο. Για την ακρίβεια αποθανατίζει τη στιγμή της αποκάλυψής του. Ο Αχιλλέας στο κέντρο εικονίζεται να βγάζει από πάνω του τα γυναικεία ρούχα, και αφού έχει βάλει το κράνος του, αδράζει την ασπίδα του έτοιμος για να αναχωρήσει για τον πόλεμο της Τροίας. Δύο κόρες του Λυκομήδη, η μία από αριστερά, και η Δηιδάμεια, με την οποία ο Αχιλλέας απέκτησε παιδί, από τα δεξιά προσπαθούν να τον αποτρέψουν. Η Δηιδάμεια εικονίζεται γυμνή με τα ενδύματά της στο αριστερό χέρι. Ο τόπος της διαδραματιζόμενης σκηνής υποδηλώνεται αρχιτεκτονικά από τέσσερις κίονες με δωρικά κιονόκρανα που στηρίζουν οριζόντιους διακοσμημένους δοκούς, σε σχήμα κυκλικής αίθουσας. Ανάμεσα στον δεύτερο και τρίτο κίονα παρατηρήθηκε η ύπαρξη ενός ανοίγματος που οδηγεί σε κήπο, στον οποίο μια φυλλωτή κόμη ενός ανθισμένου θάμνου υψώνεται στο βάθος πίσω από τον Αχιλλέα. Το βάθος της σκηνής είναι σε σκοτεινό μαύρο χρώμα, ενώ τα χρώματα των ενδυμάτων είναι έντονα, πολύχρωμα και φωτεινά. Πιστεύεται ότι το ψηφιδωτό αυτό είναι απόσπασμα μιας μεγαλύτερης εικόνας που περιείχε περισσότερους χαρακτήρες.

Άλλα ψηφιδωτά που φιλοξενούνται στην αίθουσα είναι αυτό με τον αποκεφαλισμό της Μέδουσας (3^{ος} αιώνας π.Χ.) και εκείνα με τις παραστάσεις της Γοργούς. Πρωιμότερο δείγμα ψηφιδωτού δαπέδου από τη Σπάρτη είναι το ψηφιδωτό με την παράσταση πάνθηρα που κατασπαράζει έναν ταύρο.

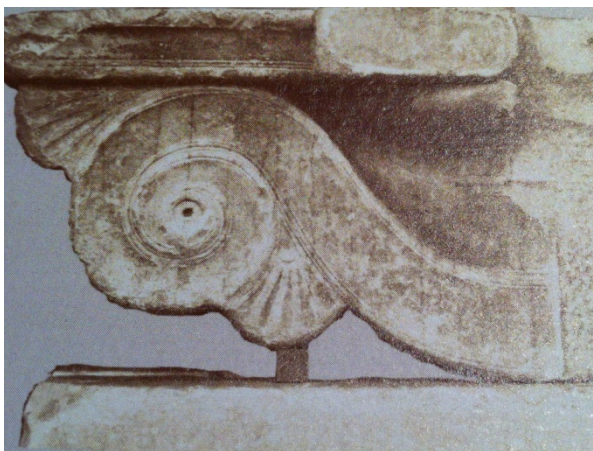
Εικόνα 5. Ψηφιδωτό

Στις αποθήκες επίσης βρίσκονται πάνω από 150 διαφορετικά δάπεδα της ρωμαϊκής κυρίως περιόδου, σήμερα περίπου τα οχτώ εκτίθενται στο μουσείο και όχι στη φυσική τους θέση, αλλά κρεμασμένα στους τοίχους.

Αίθουσα III

Σε αυτή την αίθουσα σημαντική θέση κατέχουν τα αρχιτεκτονικά τμήματα του ναού του Απόλλωνα στις Αμύκλες, έργο του Βαθυκλή από τη Μικρά Ασία, ο οποίος συνδύασε τα ιωνικά και δωρικά στοιχεία, σε ένα ιδιαίτερου τύπου οικοδόμημα. Τα τμήματα αυτά βρίσκονται πάνω σε ράφια σε όλη την αίθουσα, αυτό που βρίσκεται αριστερά στην αίθουσα σώζεται καλύτερα και μας έδωσε μία ιδέα για την δουλειά των Ιώνων τεχνιτών που εργαστήκαν στο δεύτερο μισό του 6^{ου} π.Χ αιώνα.

Το κιονόκρανο αυτό, είναι ένα κομμάτι του οποίου οι γραμμές ξεκινούν από το δωρικό και αναπτύσσονται έτσι ώστε να δημιουργήσουν ένα λουλούδι, θαυμάζοντας με αυτό τον τρόπο τη δύναμη του καλλιτέχνη. «Έτσι η τέχνη του Ίωνος Βαθυκλή που δούλεψε εδώ αποδεικνύεται ικανή, όχι μόνο να μεταφέρει ξένα στοιχεία στην Λακωνία, αλλά και να συνδυάσει την παράδοση του τόπου που με το πνεύμα ενός άλλου κόσμου και αυτό αποδεικνύουν όλα τα λείψανα που έχουμε από τις Αμύκλες.» (Χρύσανθος Αθ.Χρήστου,1960). Τα υπόλοιπα κομμάτια του ναού που βρίσκονται στα ράφια, μια σειρά από πέτρινα ανάγλυφα κοσμήματα, που τα διακοσμούν θα μπορούσε κανείς να υποθέσει πως το λουλούδι που απεικονίζεται είναι ο Υάκινθος, το οποίο και αποτελεί μια αναφορά στην λατρεία του θεού της βλάστησης. Τα κιονόκρανα αυτά αποτελούν μοναδικά ευρήματα στον ελλαδικό χώρο, διότι συνδυάζουν το δωρικό και τον ιωνικό ρυθμό.

Εικόνα 6. Κιονόκρανο

Οι Αμύκλες ήταν η πέμπτη κόμη που προστέθηκε για να δημιουργηθεί η Αρχαία Σπάρτη. Οι άλλες τέσσερις ήταν οι Λίμνες, η Μεσόα, η Κυνόσουρα και η Πιτάνη. Το Ιερό του Αμυκλαίου Απόλλωνος ιδρύθηκε στο λόφο της Αγίας Κυριακής, στα βορειοανατολικά των Αμυκλών. Ήταν από τα πιο σημαντικά Ιερά στην Αρχαία Σπάρτη. Κατά την αρχαϊκή περίοδο ήταν σε μεγάλη ανάπτυξη. Την εποχή εκείνη κάλεσαν τον αρχιτέκτονα Βαθυκλή για να σχεδιάσει το κτήριο- "θρόνο" που θα περιέβαλλε το άγαλμα του θεού στο Ιερό. Το άγαλμα ήταν ύψους 13 μέτρων.

Στο κέντρο της αίθουσας η αμφίγλυφη πυραμιδοειδής στήλη με παραστάσεις που ερμηνεύονται σαν Ορέστης και Κλυταιμνήστρα, Μενέλαος και Ελένη. Παρουσιάζει έναν ψηλό άνδρα με κοντά μαλλιά ως τον σβέρκο και γενειοφόρο, να βαδίζει προς μια γυναίκα. Οι πατούσες του είναι κολλημένες στο έδαφος. Η γυναίκα που τον αντικρίζει φοράει μακρύ χιτώνα και πέπλο. Η κόμη της είναι μακριά και μπουκλωτή. Το αριστερό χέρι του άνδρα κρατάει τον σβέρκο της γυναίκας. Το δεξί χέρι της γυναίκας ακουμπάει το κεφάλι του άνδρα. Το ανάγλυφο είναι έργο τέχνης αρχαϊκής του 6ου αι. π.Χ.. Είναι ένα από τα πλέον αξιόλογα έργα τέχνης της εποχής του.

Εικόνα 7. Αρχαϊκή Στήλη

Στην ίδια αίθουσα βλέπει κανείς μεγάλο αριθμό από τη σειρά των ηρωικών λακωνικών ανάγλυφων με την παράσταση του ζεύγους θεοτήτων, ανάγλυφα με την παράσταση των Διοσκούρων ή των συμβόλων τους, όπως οι αμφορείς, τα φίδια και τα δόκανα και μικρό μέρος των αναθημάτων του ιερού της Αλεξάνδρας-Κασσάνδρας στις Αμύκλες.

Βασικό θέμα της αίθουσας αυτής είναι και οι Διόσκουροι, γιοι του Δία, Κάστωρ και Πολυδεύκης, ήταν ιδιαίτερα αγαπητοί και λατρεύονταν ως θεοί, προστάτες του σπιτιού, των ταξιδιωτών, των ναυτικών. Λέγεται ότι όταν ο Κάστωρ έχασε τη ζωή του σε μία σύγκρουση, ο Δίας χάρισε την αθανασία στον Πολυδεύκη. Αυτός όμως του ζήτησε να τη μοιραστεί με τον πεθαμένο αδερφό του. Έτσι τη μία μέρα ο ένας ήταν στο Κάτω Κόσμο και ο άλλος στον Όλυμπο και την επόμενη άλλαζαν θέση.

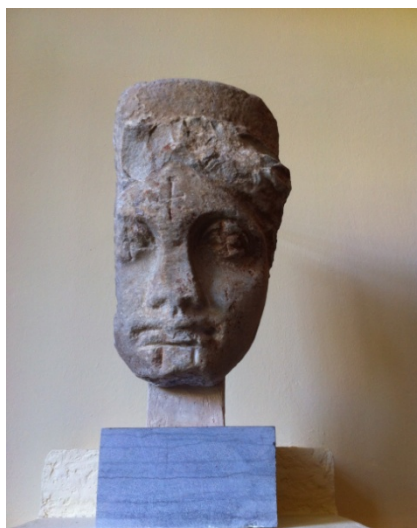
Το έκθεμα (εικόνα 8), «έχει βρεθεί όπως τα περισσότερα από τα ανάγλυφα των Διόσκουρων μέσα στην περιοχή που βρίσκεται η σημερινή Σπάρτη και είναι από γκρίζο ντόπιο μάρμαρο με αέτωμα στο επάνω μέρος. Στο αέτωμα αυτό απεικονίζονται δύο φίδια με τις ουρές τους προς τις γωνίες και το κεφάλι προς το κέντρο, που υπάρχει ένα αυγό, το αυγό από το οποίο κατά την παράδοση γεννήθηκε η Ελένη και το οποίο είχε δώσει στην Λήδα ή την Νέμεση ο Δίας». (Χρύσανθος Αθ. Χρήστου, 1960). Στο κύριο μέρος του ανάγλυφου έχουμε και πάλι τους Διόσκουρους στις μορφές δύο γυμνών νέων που αντικρίζει ο ένας τον άλλον σε συμμετρικές θέσεις με τα δώρα στα χέρια.

Εικόνα 8. Διόσκουροι

Αίθουσα IV

Στην αίθουσα IV, βρίσκονται μερικά δείγματα της λακωνικής κυρίως γλυπτικής. Η μορφή του Σπαρτιάτη πολεμιστή, η στήλη του Δαμώνονος, σήματα τάφων των νεκρών κατά τη διάρκεια του πολέμου, το άγαλμα της Ειλυθείας, θεάς του τοκετού, και η γιγαντιαία, υπερφυσικού μεγέθους κεφαλή της Ήρας ή της Ελένης. (Εικόνα 9).

Εικόνα 9. Γυναικεία κεφαλή, 3^{ος} αι. π.Χ.

Στο κέντρο βρίσκεται το άγαλμα σπαρτιάτη πολεμιστή, γνωστό και ως Λεωνίδα. Βρέθηκε στη Σπάρτη στις αρχαιολογικές ανασκαφές της Αγγλικής Σχολής κατά τα έτη 1924 – 1925, κοντά στο ιερό της Χαλκιοίκου Αθηνάς, στην Ακρόπολη της Σπάρτης.

Από το μαρμάρινο άγαλμα βρέθηκε μόνο το επάνω μισό, που παριστάνει πολεμιστή γυμνό με κράνος και λοφίο. Στην κορυφή του κράνους, που μόνο ένα κομμάτι σώθηκε και το άλλο είναι συμπληρωμένο, υπήρχαν ζωγραφιστά κοσμήματα που δεν διακρίνονται σχεδόν καθόλου. Τα μάτια είναι μεγάλα, το στόμα κλειστό και τα χείλη σαρκώδη και γεμάτα. Οι παρειές είναι καλυμμένες από θώρακες σε σχήμα κριαριού. Λείπουν οι βραχίονες από τους ώμους. Πρόκειται προφανώς για σκηνή μάχης, στην οποία ο πολεμιστής κλίνει το σώμα προς τα εμπρός, ενώ απωθεί τον εχθρό με το δόρυ του, το οποίο κρατούσε στο δεξί και στο αριστερό την ασπίδα. Με το αριστερό θα κρατούσε την ασπίδα αμυνόμενος. Βρέθηκαν επίσης δύο κνήμες ντυμένες με περικνημίδες, και μέρος της ασπίδας. Οι ένθετοι οφθαλμοί δεν σώζονται.

Το άγαλμα τοποθετήθηκε αρχικά στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα, και μεταφέρθηκε το 1938 περίπου στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης. Στην Αθήνα είχε τοποθετηθεί από τον Ανδρέα Παναγιωτάκη στην αίθουσα των γλυπτών. Ονομάζεται Λεωνίδα επειδή έχει ύφος και έκφραση ήρωα, που ανήκει στους χρόνους της Μάχης των Θερμοπυλών, έτσι κάπως ήταν και οι Σπαρτιάτες πολίτες.

Είναι άγαλμα αρχαϊκής τέχνης. Χρονολογείται μεταξύ 490 ως 480 π.Χ. και είναι σύγχρονο έργο τέχνης των κορών της Ακροπόλεως. Θεωρείται από τα τελειότερα γλυπτά της λακωνικής τέχνης. «Η πλαστική δύναμη των περιγραμμάτων, η επιβολή της

συγκεντρώσεως στα κύρια σημεία και ο τονισμός περισσότερο των χαρακτηριστικών τμημάτων της μορφής, αποδεικνύει δημιουργό μεγάλης αξίας. Από μια άποψη ακόμη μπορεί κανείς να θεωρήσει τη μορφή και σαν μια εικονογράφηση της σπαρτιάτικης ιστορίας, της περιόδου που ανήκει».(Χρύσανθος Αθ. Χρήστου, 1960).

Εικόνα 10. Σπαρτιάτης πολεμιστής, ο επονομαζόμενος Λεωνίδας

Σημαντική θέση στην αίθουσα αυτή κατέχει η περίφημη στήλη του Δαμώνονος, στην κορυφή της οποίας εικονίζεται ένα τέθριππο και ακολουθεί μία επιγραφή που πιάνει όλη την συνέχεια της πέτρας. Η επιγραφή αρχίζει με τους στίχους : « ἼΔαμώνων ανέθηκε Αθναίαι Πολιάχων νικάσας ταύτα κατ' ουδης πήποκα των νυν ἴἴ και συνεχίζεται με τις αναγραφές των νικών του και των νικών του γιού του Ενυμακρατίδα σε διάφορους αγώνες.» (Χρήστου,1960).

Σύμφωνα με αυτά που αναφέρει ο Πλούταρχος, ο βασιλιάς και νομοθέτης της Σπάρτης Λυκούργος απαγόρευσε την αναγραφή των ονομάτων των νεκρών στους τάφους, με μόνη εξαίρεση αυτούς που πέθαιναν στον πόλεμο, ή τις γυναίκες που πέθαιναν την ώρα του τοκετού. Με τον τρόπο αυτό επιβράβευαν οι αρχαίοι Σπαρτιάτες την αυτοθυσία για την πατρίδα, καθώς και τόνιζαν τη σημασία της μητρότητας.

Εικόνα 11. Κορμός αγάλματος Αρτέμιδος

Αίθουσα V

Σημαντική κατηγορία ευρημάτων από το Ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος αποτελούν οι πήλινες μάσκες και τα ειδώλια. Τα παλαιότερα από αυτά τα ευρήματα, απεικονίζουν διάφορα κοσμήματα καθώς και κάθε είδους θέματα, ζώα, φανταστικά όντα, μια φτερωτή θεά. Σε άλλες προθήκες, βρίσκονται διάφορα μολυβένια ειδώλια του 5^{ου} και 4^{ου} αι π.Χ. Υπάρχουν αρκετές από αυτές εκτεθειμένες σε δύο προθήκες της αίθουσας αυτής. Στις υπόλοιπες προθήκες της αίθουσας βλέπουμε σημαντικά μικροαναθήματα διαφόρων λακωνικών και κυρίως σπαρτιατικών ιερών, μερικά από τα οποία είναι μοναδικά. (Εικόνα 12)

Εικόνα 12. Αναθήματα

Πολλά από αυτά τα αντικείμενα βρέθηκαν, όπως προαναφέρθηκε τόσο στο ιερό της Ορθίας όσο και της Αθηνάς της Χαλκιοίκου και στο Μενελαίο και στο Αμύκλαιο και φαίνεται ότι ήταν κυρίως προσφορά των λαϊκών στρωμάτων, πιθανότατα των Ειλώτων.

Οι πήλινες μάσκες που βρίσκονται στο άλλο ράφι, προέρχονται και αυτές από το ιερό της Ορθίας, είναι και αυτές αναθήματα, ίσως απομιμήσεις από ξύλινες μάσκες που χρησιμοποιούνταν στους ιερούς χορούς και σε διάφορες παραστάσεις που διαδραματίζονταν γύρω από το βωμό της θεάς. Ανάμεσα σε αυτές ξεχωρίζουν μάσκες που απεικονίζουν γεροντικά πρόσωπα, νέους, πολεμιστές, σατύρους, μέδουσες ή γοργόνες, φανταστικά όντα.

Σε ένα άλλο ράφι υπάρχουν δείγματα από ακρινά κεραμίδια, κυρίως το πρόσωπο τους και κομμάτια από μεγάλα στρογγυλά ακρωτήρια που ήταν στολισμένα με ζωγραφιστά γεωμετρικά μοτίβα. Τα λακωνικά κεραμίδια ήταν περίφημα και βρίσκονταν σε όλα τα πρώιμα ελληνικά ιερά και φαίνεται σίγουρο, ότι ήταν από τα αντικείμενα που εξήγαγε η Λακωνία από τον 7^ο π.Χ. αιώνα σε όλη την ευρύτερη περιοχή της Πελοποννήσου. Μαζί με αυτά τα στολίδια είδαμε και μερικά άχρωμα και με ανάγλυφα στολίδια των ελληνιστικών κυρίως χρόνων που προήρθαν από το τείχος της πόλεως.

Λίγο πιο πέρα σε μια άλλη προθήκη της αίθουσας, υπάρχει ένα από τα παλαιότερα χάλκινα της ελληνικής τέχνης, που βρέθηκε στο Μενελάιο. Εικονίζεται μια ντυμένη γυναικεία μορφή με μακρύ χιτώνα και ζώνη, τα χέρια είναι κολλημένα στα πλευρά και τα μαλλιά πεσμένα. Το κεφάλι σε σχέση με το σώμα είναι πολύ μεγάλο και το ίδιο ισχύει και για τη μύτη και τα μάτια. Ανήκει πιθανότατα στις αρχές του 7^{ου} αιώνα π.Χ. Αναφέρθηκε αναλυτικά η εικόνα αυτής της χάλκινης μορφής, διότι μας έχει δώσει χαρακτηριστικά σημεία εξέλιξης της λακωνικής τέχνης. Πιθανότατα να απεικονίζει μια θεά ίσως την Ελένη ή την Αφροδίτη.

Ένα έργο σημαντικό από αυτή την αίθουσα, το οποίο έχει εξαιρετική σημασία όχι τόσο για την καλλιτεχνική του αξία, όσο γιατί μας δίνει ένα από τα σημαντικότερα ονόματα της σπαρτιατικής ιστορίας. Σώζεται μόνο ένα κομμάτι του από το κάτω μέρος του, που έχει και την επιγραφή ΝΟΛΙ, που επειδή πρέπει να διαβαστεί αντίστροφα μας δίνει αν προσθέσουμε ένα γράμμα που λείπει το όνομα ΧΙΛΩΝ, το όνομα του ενός από τους επτά σοφούς και εφόρου στην περίοδο της μεταβολής της Σπάρτης. Πρόκειται για τον Χείλωνα που κατά την παράδοση ήταν Έφορος το 556 π.Χ. η στήλη είναι φτιαγμένη τριάντα περίπου χρόνια αργότερα όταν ο Χείλων θα πέθανε και στον οποίο αποδίδεται ότι μας είναι γνωστό ως Λυκούργειος Νομοθεσία.

Επιπλέον ένα ακόμα χαρακτηριστικό έργο της αίθουσας, είναι ένα μαρμάρινο ημικυκλικό Γοργόνειο, με το μεγάλο στόμα ανοικτό, την γλώσσα έξω και τέσσερα ζευγάρια κέρατα στο κεφάλι. Η εποχή του είναι κάπου μεταξύ του 510 έως το 480 π.Χ.

Αίθουσα VI

Η θεματική ενότητα της επόμενης αίθουσας θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι είναι η Σπάρτη κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο. Κατά την περίοδο αυτή, η Σπάρτη κατείχε εξέχουσα θέση και απολάμβανε πολλά προνόμια από τη Ρώμη. Οι ανασκαφές έχουν φέρει στο φως από την περίοδο αυτή λείψανα από τις βίλλες επιφανών πολιτών, καθώς και πορτραίτα αυτοκρατόρων και ιδιωτών, ανάγλυφες σαρκοφάγους με μυθολογικές παραστάσεις και άλλα. Σε αυτή την αίθουσα, όπως και στην αίθουσα II όπως, προαναφέρθηκε βρίσκονται αρκετά ψηφιδωτά δάπεδα, τα οποία απεικονίζουν κυρίως μυθολογικές σκηνές πλαισιωμένες από πλούσια γεωμετρικά κοσμήματα.

ΜΕΡΟΣ II

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δείγμα

Στη μελέτη πήραν μέρος 100 άτομα, άνδρες και γυναίκες, που κατάγονταν από διάφορα μέρη της Λακωνίας. Η ηλικία των συμμετεχόντων ήταν άνω των 18 ετών. Τα άτομα αυτά δεν είχαν πάρει μέρος σε ανάλογη έρευνα για τις αντιλήψεις για το μουσείο της Σπάρτης

Σύνταξη ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο περιείχε 9 ερωτήσεις:

1. Ερωτήσεις δημογραφικές (1-4) με τις οποίες αναζητήσαμε πληροφορίες σχετικά με τους συμμετέχοντες, δηλαδή, φύλο, μορφωτικό επίπεδο, περιοχή κατοικίας, καθώς και το επάγγελμα τους.
2. Ερωτήσεις σχετικά με την άποψη των συμμετεχόντων (5-9) και τη γνώμη τους, όσον αφορά τους λόγους επίσκεψης και μη στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης, τη συμβολή του στην τοπική κοινωνία, την οργάνωσή του και τους τρόπους βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών του προς τους πολίτες. (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1).

Μέσα και διαδικασία συλλογής δεδομένων

Τα ερωτηματολόγια παραδόθηκαν προσωπικά και δόθηκαν πληροφορίες στα ερωτώμενα άτομα για το σκοπό της μελέτης και τον τρόπο συμπλήρωσής τους. Τονίστηκε, ότι τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα, ότι δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις και ότι τα αποτελέσματα θα χρησιμοποιηθούν για καθαρά επιστημονικούς σκοπούς. Οι ερωτήσεις ήταν σαφείς, σύντομες και δεν χρειάστηκε να δοθούν οδηγίες για την πλήρη κατανόηση και αποφυγή λάθους. Ζητήθηκε να συμπληρωθούν τα ερωτηματολόγια σε κατάλληλο περιβάλλον, χωρίς καμία συζήτηση για το μουσείο της Σπάρτης και με απόλυτη ειλικρίνεια σε όλα τα ζητούμενα στοιχεία. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε άμεσα στην διάρκεια της ημέρας.

Σχεδιασμός της έρευνας

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκε περιγραφική και συγκριτική ερευνητική μεθοδολογία, που είχε ως στόχο να σχεδιάσει ένα ερωτηματολόγιο, που θα μετρούσε τις αντιλήψεις των κατοίκων της Λακωνίας για το μουσείο της Σπάρτης.

Στατιστική ανάλυση

Τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν, καταχωρήθηκαν για στατιστική ανάλυση σε προσωπικό υπολογιστή στο πρόγραμμα SPSS 17.0. Για να ληφθούν πληροφορίες από τις αναλύσεις των δεδομένων, χρησιμοποιήθηκε περιγραφική στατιστική (μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και συχνότητες. Επίσης, για να διαπιστωθεί αν υπήρχε σχέση μεταξύ των αντιλήψεων των κατοίκων της Σπάρτης και επιλεγμένων μεταβλητών (φύλο, μόρφωση, περιοχή κατοικίας και επάγγελμα), πραγματοποιήθηκε ανάλυση διασποράς (Καμπίτσης, 2004; Στεργιούλας, 2011)

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ο Πίνακας 1 περιέχει τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος.

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά του δείγματος.

		Άνδρες	Γυναίκες
Μόρφωση		N (%)	N (%)
	Απόφοιτοι Δημοτικής Εκπαίδευσης	5	5
	Απόφοιτοι Γυμνασίου-Λυκείου	18	14
	Απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ	23	23
	Κάτοχοι μεταπτυχιακού	5	7
	Σύνολο	51.0 (100.0)	49.0 (100.0)
Περιοχή κατοικίας			
	Κάτοικοι αστικής περιοχής	30	25
	Κάτοικοι ημιαστικής περιοχής	3	11
	Κάτοικοι αγροτικής περιοχής	18	13
	Σύνολο	51.0 (100.0)	49.0 (100.0)
Επαγγελματική ιδιότητα			
	Αγρότες	16	8
	Ιδιωτικοί Υπάλληλοι	10	15
	Δημόσιοι Υπάλληλοι	10	10
	Λάκωνες Φοιτητές	7	14
	Αρχές Τόπου	8	2
	Σύνολο	51.0 (100.0)	49.0 (100.0)

Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου

Από τα άτομα του δείγματος ζητήθηκε να σημειώσουν τη σπουδαιότητα των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου σε μια πεντάβαθμη κλίμακα LIKERT με το βαθμό πέντε να αναφέρεται ότι συμφωνεί απόλυτα, και το βαθμό ένα διαφωνώ απόλυτα.

Άνδρες

Στον πίνακα 2 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι ερωτώμενοι άνδρες του δείγματος βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτούς ήταν (πίνακας 2): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.47±0.67), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.39±0.78). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε η ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.18±1.32).

Πίνακας 2. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους άνδρες

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4.47	0.67
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4.39	0.78
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,23	0,86
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	4,06	1,03
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,67	1,27
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,45	1,02

5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,45	1,37
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,45	1,30
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,02	1,30
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	2,94	1,29
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,18	1,32

Γυναίκες

Στον πίνακα 3 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι ερωτώμενες γυναίκες βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 2): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.36±0.70), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.20±0.64). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε η ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.12±1.27).

Πίνακας 3. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τις γυναίκες

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	M.O.	T.A
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4.36	0.70

9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,20	0,64
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,18	0,83
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	3,88	1,14
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,47	1,20
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,45	1,32
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,43	1,21
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,37	1,18
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης;(Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,16	0,96
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	3,04	1,37
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,12	1,32

Σύνολο του δείγματος

Στον πίνακα 4 παρατίθεται η σειρά με την οποία τα ερωτώμενα άτομα του δείγματος (άνδρες-γυναίκες) βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτούς ήταν (πίνακας 4): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.42±0.68), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.3±0.72). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε κη ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.15±1.29).

Πίνακας 4. Συνολική βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από το σύνολο των ερωτηθέντων

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,42	0,68
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,30	0,72
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,21	0,84
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	3,97	1,09
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,56	1,30
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης	3,46	1,25

	στους επισκέπτες;		
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,44	1,11
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,41	1,28
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,09	1,15
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	2,99	1,32
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,15	1,29

Απόφοιτοι Δημοτικής Εκπαίδευσης

Στον πίνακα 5 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι απόφοιτοι Δημοτικής Εκπαίδευσης βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 5): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.30±0.67), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.20±0.63). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε η ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (3.00±1.41).

Πίνακας 5. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους απόφοιτους Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική	4,30	0,67

	προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)		
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,20	0,63
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	4,00	1,33
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	3,05	0,85
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,4	1,07
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,3	1,34
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,3	1,25
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	3,2	0,92
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης;(Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,1	0,99
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,1	1,37
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	3,0	1,41

Απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου

Στον πίνακα 6 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 5): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.25±0.72), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)», (4.16±0.88). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε η ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.06±1.29).

Πίνακας 6. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους απόφοιτους Γυμνασίου/Λυκείου.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,25	0,72
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,16	0,88
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,00	0,76
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	3,6	1,10
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,53	1,16

8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	3,43	1,13
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,40	1,29
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,2	1,17
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,15	1,42
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3	1,08
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,1	1,3

Απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ

Στον πίνακα 7 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 7): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.48±0.69), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.46±0.62). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε κη ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.06±1.20).

Πίνακας 7. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από το τους πτυχιούχους ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,48	0,69
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,46	0,62
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,26	0,80
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	4,11	1,06
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,87	1,17
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,72	0,98
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,41	1,33
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,33	1,33
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης;(Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,11	1,16
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης	2,76	1,40

	δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;		
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,1	1,20

Κάτοχοι Μεταπτυχιακού

Στον πίνακα 8 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι κάτοχοι μεταπτυχιακού βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 8): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.83±0.39), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)», (4.75±0.45). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε η ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.00±1.41).

Πίνακας 8. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους κατόχους μεταπτυχιακού.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,83	0,39
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,75	0,45
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,50	0,80
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό)	4,42	0,67

	και την ιστορία)		
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	4,17	0,72
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,67	1,23
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,67	1,30
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,33	1,43
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης;(Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	2,75	1,21
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	2,50	1,51
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,00	1,41

Κάτοικοι αστικής περιοχής

Στον πίνακα 9 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι κάτοικοι αστικής περιοχής βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 9):«Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.54±0.60), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.40±0.71). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε κη ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (1.93±1.23).

Πίνακας 9. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από κατοίκους Αστικής περιοχής.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,54	0,60
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,40	0,71
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,30	0,87
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	4,14	0,89
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,85	1,04
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,67	1,20
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,62	1,11
5(β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,34	1,31
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,11	1,23

8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	2,96	1,33
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	1,93	1,23

Κάτοικοι ημιαστικής περιοχής

Στον πίνακα 10 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι κάτοικοι ημιαστικής περιοχής βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 10): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.28±0.82), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)», (4.21±0.80). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε η ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.07±1.27).

Πίνακας 10. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από κατοίκους ημιαστικής περιοχής.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,28	0,82
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,21	0,80
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,14	0,77

5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	4,07	1,07
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,71	1,59
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,50	1,02
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,28	1,32
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,14	1,61
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,07	1,14
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	2,36	1,39
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,07	1,27

Κάτοικοι αγροτικής περιοχής

Στον πίνακα 11 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι κάτοικοι αγροτικής περιοχής βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 11): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.26±0.73), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.19±0.70). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε η ερώτηση: «Ποιος

είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.58±1.34).

Πίνακας 11. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από κατοίκους Αγροτικής περιοχής.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,26	0,73
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,19	0,70
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,06	0,81
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	3,61	1,33
5(β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,58	1,23
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	3,32	1,19
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,22	1,12
5(γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,1	1,11

6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,06	1,03
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	2,97	1,40
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,58	1,34

Αγρότες

Στον πίνακα 12 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι αγρότες βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 12):«Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.29±0.62), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.21±0.72). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε κη ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)», (2.79±1.47).

Πίνακας 12. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους αγρότες.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,29	0,62
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,21	0,72
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και	3,96	0,86

	συλλογικών φορέων)		
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,71	1,30
5 (α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	3,71	1,49
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,33	1,17
5(γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,25	1,11
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	3,21	1,18
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	2,96	1,08
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,87	1,33
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	2,79	1,47

Ιδιωτικοί υπάλληλοι

Στον πίνακα 13 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι ιδιωτικοί υπάλληλοι βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 13):«Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.52±0.59), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)», (4.24±0.92). Με μικρότερο βαθμό

βαθμολογήθηκε κη ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (1.84±1.25).

Πίνακας 13. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους ιδιωτικούς υπαλλήλους.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,25	0,59
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,24	0,92
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,20	0,71
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,89	1,01
5(α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	3,76	0,88
5 (β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,72	0,89
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,72	1,31
5(γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,52	1,12

8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	3,20	1,50
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,04	1,24
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	1,84	1,25

Δημόσιοι υπάλληλοι

Στον πίνακα 14 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι ερωτώμενοι δημόσιοι υπάλληλοι βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 13):«Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.35±0.67), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.35±0.67). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε κη ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.25±1.37).

Πίνακας 14. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους Δημοσίους υπαλλήλους.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,35	0,67
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,35	0,67
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην	4,25	0,85

	κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)		
5(α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	4,25	0,91
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	3,90	0,79
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,80	1,10
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,45	1,28
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	3,35	1,18
5(β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	3,25	1,25
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,15	0,81
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,25	1,37

Λάκωνες φοιτητές

Στον πίνακα 15 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι ερωτώμενοι Λάκωνας φοιτητές βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 15): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή) », (4.43±0.81), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με κίνητρα

προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)», (4.24±0.77). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε και η ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (2.00±1.09).

Πίνακας 15. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τους Λάκωνες φοιτητές.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,43	0,81
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,24	0,77
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,14	0,91
5(α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)	3,86	0,96
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	3,52	1,47
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,48	1,12
6 (β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,20	1,17
5(β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την	3,14	1,52

	περιοχή της Λακωνίας)		
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	2,57	1,40
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	2,38	1,28
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	2,00	1,09

Αρχές της τοπικής κοινωνίας

Στον πίνακα 16 παρατίθεται η σειρά με την οποία οι αρχές της τοπικής κοινωνίας βαθμολόγησαν τις ερωτήσεις. Οι 2 ερωτήσεις που βαθμολογήθηκαν περισσότερο από αυτές ήταν (πίνακας 16): «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)», (4.80±0.42), «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», (4.80±0.42). Με μικρότερο βαθμό βαθμολογήθηκε η ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (οικονομικοί λόγοι)», (1.30±0.67).

Πίνακας 16. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου από τις αρχές της τοπικής κοινωνίας.

Αρ. ερ.	Ανάλυση ερώτησης	Μ.Ο.	Τ.Α
9 (β)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με εκπαιδευτικά προγράμματα)	4,80	0,42
9 (α)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με καλύτερη οργάνωση και προβολή)	4,80	0,42
5(α)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό	4,80	0,42

	Μουσείο της Σπάρτης; (Αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)		
9 (γ)	Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων)	4,60	0,70
6 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)	4,20	0,63
7	Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;	4,10	0,74
5 (γ)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)	3,60	0,84
6(β)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Έλλειψη πληροφόρησης και ελεύθερου χρόνου)	3,20	1,69
5(β)	Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Λόγω καταγωγής από την περιοχή της Λακωνίας)	2,80	1,40
8	Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;	2,50	1,18
6 (α)	Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (Οικονομικοί λόγοι)	1,30	0,67

Συγκρίσεις

Για να διαπιστωθεί αν οι απόψεις των ερωτηθέντων για το Μουσείο της Σπάρτης επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, έγιναν αναλύσεις με τη χρήση της ανάλυσης διασποράς. Για σκοπό αυτό συγκρίθηκαν οι μέσες τιμές της βαθμολογίας των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου με το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, την περιοχή κατοικίας, και τέλος την επαγγελματική ιδιότητα των κατοίκων του νομού Λακωνίας.

Φύλο

Στον πίνακα 17 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις, ενώ στον πίνακα 18 παρατίθεται η ανάλυση διασποράς μεταξύ του φύλου και των αντιλήψεων για το Μουσείο της Σπάρτης. Από τον πίνακα αυτό φαίνεται ότι δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Πίνακας 17. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ως προς το φύλο του δείγματος (N=100).

Ερωτήσεις	Άνδρας	Γυναίκα	95% όριο εμπιστοσύνης του μέσου όρου	
			Μικρότερη τιμή	Μεγαλύτερη τιμή
5 (1)	4.06± 1.03	3.88± 1.15	3.77-4.35	3.55-4.21
5 (2)	3.45±1.37	3.37 ±1.18	3.06-3.84	3.03-3.71
5 (3)	3.45±1.03	3.43±1.21	3.16-3.74	3.08-3.77
6 (1)	2.18±1.32	2.12±1.27	1.80-2.55	1.76-2.49
6 (2)	3.02±1.30	3.16±0.96	2.65-3.89	2.89-3.44
6 (3)	3.67±1.27	3.45±1.32	3.31-4.02	3.07-3.83
7	3.45±1.30	3.47±1.21	3.08-3.82	3.12-3.82
8	2.94±1.29	3.04±1.37	2.58-3.30	2.65-3.43
9 (1)	4.47±0.67	4.37±0.70	4.28-4.66	4.17-4.57
9 (2)	4.40±0.77	4.20±0.64	4.17-4.61	4.02-4.39
9 (3)	4.23±0.86	4.18±0.83	3.99-4.48	3.94-4.42

Πίνακας 18. Ανάλυση διασποράς μεταξύ του φύλου και των αντιλήψεων για το Μουσείο Σπάρτης.

		Αθροισμα τετραγώνων	β.ε.	Μέση τιμή τετραγώνων	F	Σημα- ντικότητα
Ερώτηση 5 (1)	Μεταξύ των ομάδων	0.821	1	0.82	0.693	0.407
	Εντός των ομάδων	116.09	98	1.18		
	Σύνολο	116.91	99			
Ερώτηση 5 (2)	Μεταξύ των ομάδων	0.175	1	0.17	0.106	0.746
	Εντός των ομάδων	162.01	98	1.65		
	Σύνολο	162.19	99			
Ερώτηση 5 (3)	Μεταξύ των ομάδων	0.13	1	0.13	0.10	0.920
	Εντός των ομάδων	122.62	98	1.25		
	Σύνολο	122.64	99			
Ερώτηση 6 (1)	Μεταξύ των ομάδων	0.73	1	0.73	0.43	0.835
	Εντός των ομάδων	164.68	98	1.68		
	Σύνολο	164.75	99			
Ερώτηση 6 (2)	Μεταξύ των ομάδων	0.52	1	0.52	0.39	0.534

	Εντός των ομάδων	129.67	98	1.32		
	Σύνολο	130.19	99			
Ερώτηση 6 (3)	Μεταξύ των ομάδων	1.18	1	1.18	0.70	0.404
	Εντός των ομάδων	165.46	98	1.69		
	Σύνολο	166.64	99			
Ερώτηση 7	Μεταξύ των ομάδων	0.08	1	0.08	0.005	0.942
	Εντός των ομάδων	154.83	98	1.58		
	Σύνολο	154.84	99			
Ερώτηση 8	Μεταξύ των ομάδων	0.25	1	0.25	0.14	0.708
	Εντός των ομάδων	172.74	98	1.76		
	Σύνολο	172.99	99			
Ερώτηση 9 (1)	Μεταξύ των ομάδων	0.27	1	0.27	0.57	0.454
	Εντός των ομάδων	46.09	98	0.47		
	Σύνολο	46.36	99			
Ερώτηση 9 (2)	Μεταξύ των ομάδων	0.88	1	0.88	1.73	0.192
	Εντός των ομάδων	50.12	98	0.51		

	Σύνολο	51.00	99			
Ερώτηση 9 (3)	Μεταξύ των ομάδων	0.67	1	0.67	0.93	0.76
	Εντός των ομάδων	70.52	98	0.72		
	Σύνολο	70.59	99			

Μόρφωση

Στον πίνακα 19 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις, ενώ στον πίνακα 20 παρατίθεται η ανάλυση διασποράς μεταξύ της μόρφωσης και των αντιλήψεων για το Μουσείο της Σπάρτης.

Παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ μόρφωσης και αντιλήψεων των κατοίκων για το Μουσείο της Σπάρτης στην ερώτηση « Ποιος ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση για γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)» , ($F=3.011$, $p<0.034$), στην ερώτηση «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)» , ($F=2.706$, $p<0.05$), στην ερώτηση «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα)» ($F=3.087$, $p<0.031$) και στην ερώτηση «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων (σχολεία, σύλλογοι, επιχειρήσεις)»), ($F=4.529$, $p<0.005$).

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε ανάλυση Bonferroni για να βρεθεί αν το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων επηρέαζε τις αντιλήψεις τους για το Μουσείο της Σπάρτης. Συγκριμένα στην ερώτηση «Ποιος ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση για γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα)», παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των κατοίκων που ήταν απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου και αυτών που ήταν απόφοιτοι ΤΕΙ/ΑΕΙ ($p<0.029$). στην ερώτηση «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση

και προβολή», μεταξύ των κατοίκων που ήταν απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου και αυτών που ήταν απόφοιτοι ΤΕΙ/ΑΕΙ ($p < 0.032$) και στην ερώτηση «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων (σχολεία, σύλλογοι, επιχειρήσεις)», μεταξύ των κατοίκων που ήταν απόφοιτοι Δημοτικού και αυτών που ήταν απόφοιτοι ΤΕΙ/ΑΕΙ ($p < 0.047$) και αυτών που ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου ($p < 0.003$).

Πίνακας 19. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ως προς τη μόρφωση του δείγματος (N=100).

					95% όριο εμπιστοσύνης του μέσου όρου	
					Μικρότερη τιμή	Μεγαλύτερη τιμή
	Δημοτικό	Γυμνάσιο/Λύκειο	ΤΕΙ/ΑΕΙ I	Μεταπτυχικό		
5 (1)	4.00±1.33	3.59±1.10	4.11±1.06	4.42±0.67	3.05-4.95	3.99-4.84
5 (2)	3.1±1.37	3.53±1.16	3.41±1.33	3.33±1.43	2.12-4.08	2.42-4.24
5 (3)	3.30±1.25	3.00±1.08	3.72±0.98	3.67±1.30	2.40-4.19	2.84-4.49
6 (1)	3.00±1.41	2.06±1.29	2.06±1.20	2.00±1.41	1.99-4.01	1.10-2.90
6 (2)	3.10±0.99	3.19±1.18	3.11±1.16	2.75±1.21	2.39-3.81	1.98-3.52
6 (3)	3.30±1.34	3.16±1.42	3.87±1.17	3.67±1.23	2.34-4.26	2.89-4.45
7	3.40±1.07	3.41±1.29	3.33±1.33	4.17±0.72	2.63-4.17	3.71-4.62
8	3.20±0.92	3.44±1.13	2.76±1.40	2.50±1.51	2.54-3.86	1.54-3.46
9 (1)	4.20±0.42	4.25±0.42	4.48±0.42	4.83±0.33	3.75-4.65	4.59-5.08

	63	72	69	9		
9 (2)	4.30±0. 67	4.00±0. 76	4.46±0. 62	4.50±0.8 0	3.82-4.78	3.99-5.00
9 (3)	3.50±0. 85	4.16±0. 88	4.26±0. 80	4.75±0.4 5	2.89-4.11	4.46-5.04

Πίνακας 20. Ανάλυση διασποράς μεταξύ της μόρφωσης των ερωτηθέντων και των αντιλήψεων για το Μουσείο Σπάρτης.

		Άθροισμα τετραγώνων	β.ε.	Μέση τιμή τετραγώνων	F	Σημα- ντικότητα
Ερώτηση 5 (1)	Μεταξύ των ομάδων	7.82	3	2.61	2.29	0.083
	Εντός των ομάδων	109.09	96	1.14		
	Σύνολο	116.91	99			
Ερώτηση 5 (2)	Μεταξύ των ομάδων	1.50	3	0.50	0.30	0.826
	Εντός των ομάδων	160.69	96	1.67		
	Σύνολο	162.19	99			
Ερώτηση 5 (3)	Μεταξύ των ομάδων	10.55	3	3.52	3.01	0.034
	Εντός των ομάδων	112.09	96	1.17		
	Σύνολο	122.64	99			
Ερώτηση 6 (1)	Μεταξύ των ομάδων	8.07	3	2.70	1.65	0.183

	Εντός των ομάδων	156.68	96	1.63		
	Σύνολο	164.75	99			
Ερώτηση 6 (2)	Μεταξύ των ομάδων	1.71	3	0.57	0.43	0.735
	Εντός των ομάδων	128.48	96	1.34		
	Σύνολο	130.19	99			
Ερώτηση 6 (3)	Μεταξύ των ομάδων	10.44	3	3.48	2.14	0.100
	Εντός των ομάδων	156,20	96	1.63		
	Σύνολο	166.64	99			
Ερώτηση 7	Μεταξύ των ομάδων	6.95	3	2.31	1.50	0.219
	Εντός των ομάδων	147.89	96	1.54		
	Σύνολο	154.84	99			
Ερώτηση 8	Μεταξύ των ομάδων	12.14	3	4.05	2.42	0.71
	Εντός των ομάδων	160.84	96	1.67		
	Σύνολο	172.99	99			
Ερώτηση 9 (1)	Μεταξύ των ομάδων	3.61	3	1.20	2.71	0.050
	Εντός των ομάδων	42.74	96	0.44		

	Σύνολο	46.36	99			
Ερώτηση 9 (2)	Μεταξύ των ομάδων	4.49	3	1.50	3.09	0.031
	Εντός των ομάδων	46.51	96	0.48		
	Σύνολο	51.00	99			
Ερώτηση 9 (3)	Μεταξύ των ομάδων	8.75	3	2.92	4.53	0.005
	Εντός των ομάδων	61.84	96	0.64		
	Σύνολο	70.59	99			

Περιοχή κατοικίας.

Στον πίνακα 21 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις, ενώ στον πίνακα 22 παρατίθεται η ανάλυση διασποράς μεταξύ της περιοχής κατοικίας των ερωτηθέντων και των αντιλήψεων για το Μουσείο της Σπάρτης. Από τον πίνακα 21 φαίνεται ότι παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ περιοχής κατοικίας και αντιλήψεων των κατοίκων για το Μουσείο της Σπάρτης στην ερώτηση «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)», ($F=5.144$, $p<0.008$). Η ανάλυση Bonferroni έδειξε ότι παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των κατοίκων που ήταν κάτοικοι αστικής και αγροτικής περιοχής ($p<0.006$).

Πίνακας 21. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ως προς την περιοχή κατοικίας (N=100).

				95% όριο εμπιστοσύνης του μέσου όρου	
				Μικρότερη τιμή	Μεγαλύτερη τιμή
5 (1)	4.14±0.8 9	4.07±1.07	3.61 ±1.33	3.90-4.39	3.75-4.18
5 (2)	3.34±1.3 1	3.28±1.32	3.58 ±1.23	2.99-3.70	3.13-4.03
5 (3)	3.62±1.1 1	3.50±1.02	3.1±1.11	3.32-3.92	2.69-3.50
6 (1)	1.93±1.2 3	2.07±1.27	2.58±1.34	1.59-2.26	2.09-3.07
6 (2)	3.11±1.2 3	3.07 ±1.14	3.06 ±1.03	2.78-3.44	2.69-3.44
6 (3)	3.85±1.0 4	3.71±1.59	2.97±1.40	3.57-4.14	2.45-3.48
7	3.67±1.2 0	3.14±1.61	3.22±1.12	3.35-4.00	2.82-3.63
8	2.96±1.3 3	2.36±1.39	3.32±1.19	2.60-3.32	2.88-3.76
9 (1)	4.54±0.6 0	4.28±0.82	4.26±0.73	4.38-4.71	3.99-4.52
9 (2)	4.40±0.7 1	4.14±0.77	4.19±0.70	4.21-4.59	3.93-4.45
9 (3)	4.29±0.8 7	4.21±0.80	4.06±0.81	4.05-4.53	3.77-4.36

Πίνακας 22. Ανάλυση διασποράς μεταξύ της περιοχής κατοικίας των ερωτηθέντων και των αντιλήψεων για το Μουσείο Σπάρτης.

		Άθροισμα τετραγώνων	β.ε.	Μέση τιμή τετραγώνων	F	Σημα- ντικότητα
Ερώτηση 5 (1)	Μεταξύ των ομάδων	5.80	2	2.89	2.53	0.085
	Εντός των ομάδων	111.12	97	1.15		
	Σύνολο	116.91	99			
Ερώτηση 5 (2)	Μεταξύ των ομάδων	1.35	2	0.67	0.41	0.667
	Εντός των ομάδων	160.84	97	1.66		
	Σύνολο	162.19	99			
Ερώτηση 5 (3)	Μεταξύ των ομάδων	5.45	2	2.72	2.25	0.110
	Εντός των ομάδων	117.19	97	1.21		
	Σύνολο	122.64	99			
Ερώτηση 6 (1)	Μεταξύ των ομάδων	8.56	2	4.28	2.66	0.75
	Εντός των ομάδων	156.19	97	1.61		
	Σύνολο	164.75	99			
Ερώτηση 6 (2)	Μεταξύ των ομάδων	0.04	2	0.23	0.17	0.983

	Εντός των ομάδων	130.14	97	1.34		
	Σύνολο	130.19	99			
Ερώτηση 6 (3)	Μεταξύ των ομάδων	15.98	2	7.99	5.14	0.008
	Εντός των ομάδων	150.66	97	1.55		
	Σύνολο	166.64	99			
Ερώτηση 7	Μεταξύ των ομάδων	5.60	2	2.80	1.82	0.168
	Εντός των ομάδων	149.24	97	1.54		
	Σύνολο	154.84	99			
Ερώτηση 8	Μεταξύ των ομάδων	9.07	2	4.54	2.68	0.073
	Εντός των ομάδων	163.92	97	1.69		
	Σύνολο	173	99			
Ερώτηση 9 (1)	Μεταξύ των ομάδων	1.93	2	0.97	2.11	0.127
	Εντός των ομάδων	44.43	97	0.46		
	Σύνολο	46.36	99			
Ερώτηση 9 (2)	Μεταξύ των ομάδων	1.25	2	0.62	1.22	0.301
	Εντός των ομάδων	49.75	97	0.513		

	Σύνολο	51.00	99			
Ερώτηση 9 (3)	Μεταξύ των ομάδων	1.02	2	0.51		
	Εντός των ομάδων	69.57	97	0.72	0.71	0.495
	Σύνολο	70.59	99			

Επαγγελματική Ιδιότητα

Στον πίνακα 23 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις, ενώ στον πίνακα 24 παρατίθεται η ανάλυση διασποράς μεταξύ της επαγγελματικής ιδιότητας των ερωτηθέντων και των αντιλήψεων για το Μουσείο της Σπάρτης. Από τον πίνακα αυτό διαπιστώνεται ότι παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ επαγγελματικής ιδιότητας των κατοίκων της Σπάρτης (αγρότες, ιδιωτικοί υπάλληλοι, δημόσιοι υπάλληλοι, λάκωνες φοιτητές, αρχές της Λακωνίας), στην ερώτηση «Ποιος ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)», ($F=2.584$, $p<0.042$), στην ερώτηση «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση οικονομικοί λόγοι)», ($F=3.837$, $p<0.006$), στην ερώτηση «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)», ($F=3.613$, $p<0.009$) και στην ερώτηση « Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες», ($F=4.932$, $p<0.001$).

Η ανάλυση LSD έδειξε τις εξής σημαντικές διαφορές: Στην ερώτηση «Ποιος ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)» μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν δημόσιοι υπάλληλοι ($p<0.019$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν λάκωνες φοιτητές ($p<0.023$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν στις αρχές της Λακωνίας ($p<0.005$). Στην ερώτηση «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση οικονομικοί λόγοι)», μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι ($p<0.004$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν λάκωνες φοιτητές ($p<0.019$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν στις αρχές της

Λακωνίας ($p < 0.001$), και μεταξύ των κατοίκων που ήταν δημόσιοι υπάλληλοι και αυτών που ήταν στις αρχές της Λακωνίας ($p < 0.048$).

Στην ερώτηση «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)», μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι ($p < 0.003$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν δημόσιοι υπάλληλοι ($p < 0.008$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν λάκωνες φοιτητές ($p < 0.050$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που στις αρχές της Λακωνίας ($p < 0.003$).

Πίνακας 23. Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ως προς την επαγγελματική ιδιότητα του δείγματος (N=100).

	Αγρότες	Ιδιωτικοί Υπάλληλοι	Δημόσιοι Υπάλληλοι	Λάκωνες Φοιτητές	Αρχές της Λακωνίας	95% όριο εμπιστοσύνης του μέσου όρου	
						Μικρότερη τιμή	Μεγαλύτερη τιμή
5 (1)	3.71±1.49	3.76±0.88	4.25±0.91	3.86±0.96	4.80±4.22	3.08-4.34	4.50-5.10
5 (2)	3.71±1.30	3.72±0.89	3.25±1.25	3.14±1.52	2.80±1.40	3.16-4.26	1.80-3.80
5 (3)	3.25±1.11	3.52±1.12	3.45±1.28	3.48±1.12	3.60±0.84	2.78-3.72	3.00-4.20
6 (1)	2.87±1.33	1.84±1.25	2.25±1.37	2.00±1.09	1.30±0.67	2.31-3.43	0.82-1.78
6 (2)	2.96±1.08	3.04±1.24	3.15±0.81	3.19±1.17	3.20±1.69	2.50-3.41	1.99-4.41
6 (3)	2.79±1.47	3.88±1.01	3.80±1.10	3.52±1.47	4.20±0.63	2.17-3.41	3.75-4.65
7	3.33±1.17	3.72±1.31	3.90±0.79	2.57±1.40	4.10±0.74	2.84-3.83	3.57-4.63
8	3.20±1.18	3.20±1.50	3.35±1.18	2.38±1.28	2.50±1.18	2.71-3.71	1.66-3.34
9 (1)	4.21±0.72	4.52±0.58	4.35±0.67	4.43±0.81	4.80±0.42	3.90-4.51	4.50-5.10
9 (2)	4.29±0.62	4.20±0.71	4.35±0.67	4.14±0.91	4.80±0.42	4.02-4.55	4.50-5.10
9 (3)	3.96±0.86	4.24±0.92	4.25±0.85	4.24±0.77	4.60±0.70	3.59-4.32	4.09-5.10

Πίνακας 24. Ανάλυση διασποράς μεταξύ της επαγγελματικής ιδιότητας των ερωτηθέντων και των αντιλήψεων για το Μουσείο Σπάρτης.

		Αθροισμα τετραγώνων	β.ε.	Μέση τιμή τετραγώνων	F	Σημα- ντικότητα
Ερώτηση 5 (1)	Μεταξύ των ομάδων	11.47	4	2.87	2.58	0.042
	Εντός των ομάδων	105.44	95	1.11		
	Σύνολο	116.91	99			
Ερώτηση 5 (2)	Μεταξύ των ομάδων	10.27	4	2.57	1.61	0.18
	Εντός των ομάδων	151.92	95	1.60		
	Σύνολο	162.19	99			
Ερώτηση 5 (3)	Μεταξύ των ομάδων	1.31	4	0.33	0.26	0.905
	Εντός των ομάδων	121.33	95	1.28		
	Σύνολο	122.64	99			
Ερώτηση 6 (1)	Μεταξύ των ομάδων	22.91	4	5.73	3.84	0.006
	Εντός των ομάδων	141.83	95	1.49		
	Σύνολο	164.75	99			
Ερώτηση 6 (2)	Μεταξύ των ομάδων	0.88	4	0.22	0.162	0.96

	Εντός των ομάδων	129.31	95	1.36		
	Σύνολο	130.19	99			
Ερώτηση 6 (3)	Μεταξύ των ομάδων	22.00	4	5.50	3.61	0.009
	Εντός των ομάδων	144.64	95	1.52		
	Σύνολο	166.64	99			
Ερώτηση 7	Μεταξύ των ομάδων	26.62	4	6.66	4.93	0.001
	Εντός των ομάδων	128.22	95	1.350		
	Σύνολο	154.84	99			
Ερώτηση 8	Μεταξύ των ομάδων	15.03	4	3.76	2.26	0.068
	Εντός των ομάδων	157.96	95	1.66		
	Σύνολο	172.99	99			
Ερώτηση 9 (1)	Μεταξύ των ομάδων	2.87	4	0.72	1.57	0.190
	Εντός των ομάδων	43.49	95	0.46		
	Σύνολο	46.36	99			
Ερώτηση 9 (2)	Μεταξύ των ομάδων	3.32	4	0.830	1.65	0.17
	Εντός των ομάδων	47.68	95	0.50		

	Σύνολο	51.00	99			
Ερώτηση 9 (3)	Μεταξύ των ομάδων	3.11	4	0.78	1.09	0.363
	Εντός των ομάδων	67.48	95	0.71		
	Σύνολο	70.59	99			

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει τις αντιλήψεις των κατοίκων της Λακωνίας για το αρχαιολογικό μουσείο της Σπάρτης. Στην παρούσα μελέτη συμμετείχαν 100 άτομα που κατοικούν στο νομό Λακωνίας, από την περιοχή της Σπάρτης αλλά και από άλλες περιοχές του νομού όπως Δήμος Ευρώτα, Δήμος Ανατολικής Μάνης. Τα άτομα αυτά συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο που αποτελούνταν από ερωτήσεις σχεδιασμένες να προσδιορίσουν, τόσο τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, όσο και τις αντιλήψεις των κατοίκων για το αρχαιολογικό μουσείο της Σπάρτης. Η συλλογή των ερωτηματολογίων διήρκεσε περίπου 7 μήνες, δηλαδή από τον Μάρτιο μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2012.

Βαθμολογία των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου

Με βάση τα αποτελέσματα μεγαλύτερη βαθμολογία στο σύνολο των ερωτηθέντων, ανδρών και γυναικών, πήρε η απάντηση στην ερώτηση σχετικά με την εκτίμηση για τη βελτίωση της πολιτισμικής προσφοράς του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή). Φαίνεται τα άτομα που πήραν μέρος στη μελέτη αντιλήφθηκαν ότι με καλύτερη οργάνωση και προβολή πιθανόν να βελτιωνόταν η προσφορά του Μουσείου Σπάρτης στην τοπική κοινωνία.

Όσον αφορά τα αποτελέσματα μεγαλύτερη βαθμολογία στο σύνολο των ερωτηθέντων, που είναι απόφοιτοι δημοτικής εκπαίδευσης, πήρε η απάντηση στην ερώτηση σχετικά με την εκτίμηση για τη βελτίωση της πολιτισμικής προσφοράς του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα). Φαίνεται τα άτομα που πήραν μέρος στη μελέτη αντιλήφθηκαν ότι τα κίνητρα που δίνονται στους μαθητές όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων για να επισκεφτούν του Αρχαιολογικό Μουσείο είναι ελλιπή.

Όσον αφορά τα αποτελέσματα μεγαλύτερη βαθμολογία στο σύνολο των ερωτηθέντων, που είναι απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου, πήρε η απάντηση στην ερώτηση σχετικά με την εκτίμηση για τη βελτίωση της πολιτισμικής προσφοράς του

Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή). Φαίνεται τα άτομα που πήραν μέρος στη μελέτη αντιλήφθηκαν την ανάγκη από πλευράς της πολιτείας για σωστή προβολή και διαφήμιση του Αρχαιολογικού Μουσείου. Αλλά και οι απόφοιτοι Ανωτάτων - Τεχνολογικών Ιδρυμάτων καθώς και οι κάτοχοι Μεταπτυχιακού διπλώματος, βαθμολόγησαν περισσότερο την απάντηση στην ερώτηση σχετικά με την εκτίμηση για τη βελτίωση της πολιτισμικής προσφοράς του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή), τονίζοντας έμμεσα την ανάγκη για εκ νέου χοροθέτηση του Αρχαιολογικού Μουσείου της πόλης.

Με βάση τα αποτελέσματα μεγαλύτερη βαθμολογία στο σύνολο των ερωτηθέντων, που είναι κάτοικοι αστικής, ημιαστικής αλλά και αγροτικής περιοχής, πήρε η απάντηση στην ερώτηση σχετικά με την εκτίμηση για τη βελτίωση της πολιτισμικής προσφοράς του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή). Φαίνεται τα άτομα που πήραν μέρος στη μελέτη αντιλήφθηκαν ότι με καλύτερη οργάνωση και προβολή πιθανόν να βελτιωνόταν η προσφορά του Μουσείου Σπάρτης στην τοπική κοινωνία. Όσον αφορά την καλύτερη οργάνωση πρέπει να μεριμνήσει με τη σειρά της η πολιτεία, ενώ με τη σωστή προβολή το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης θα γίνει γνωστό και πέρα από τα σύνορα του νομού Λακωνίας, έτσι ώστε να κεντρίσει και το ενδιαφέρον των τουριστών.

Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι μεγαλύτερη βαθμολογία από τους ερωτηθέντες αγρότες, τους δημοσίους υπαλλήλους αλλά και τις αρχές της τοπικής κοινωνίας, πήρε η απάντηση στην ερώτηση σχετικά με την εκτίμηση για τη βελτίωση της πολιτισμικής προσφοράς του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία (υπό ερώτηση με εκπαιδευτικά προγράμματα). Τα άτομα που πήραν μέρος συνειδητοποίησαν, την ανάγκη αλλά και τη σπουδαιότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης στη βελτίωση της προσφοράς του αρχαιολογικού μουσείου. Από την άλλη πλευρά οι ιδιωτικοί υπάλληλοι αλλά και οι Λάκωνες φοιτητές βαθμολόγησαν περισσότερο την απάντηση στην ερώτηση σχετικά με την εκτίμηση για τη βελτίωση της πολιτισμικής προσφοράς του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή). Επιπλέον θα μπορούσε να υπάρχει έντυπο αλλά και ηλεκτρονικό υλικό, όπως διαφημιστικά φυλλάδια αλλά και προβολή μέσω της τοπικής τηλεόρασης, όσον αφορά τις ώρες λειτουργίας του μουσείου, των εκθεμάτων του αλλά και τυχόν εκδηλώσεων που οργανώνονται.

Σύγκριση ερωτήσεων του ερωτηματολογίου με επιλεγμένες μεταβλητές

Φύλο και αντιλήψεις των κατοίκων για το μουσείο της Σπάρτης

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης μας δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ φύλου και αντιλήψεων των κατοίκων για το Μουσείο της Σπάρτης. Φαίνεται τα άτομα του δείγματος εκτίμησαν τη σπουδαιότητα των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου και τις βαθμολόγησαν με ίδιους βαθμούς, με αποτέλεσμα να μην υπάρξουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Μόρφωσης και αντιλήψεων για το μουσείο της Σπάρτης

Παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ μόρφωσης και αντιλήψεων των κατοίκων για το Μουσείο της Σπάρτης στις ερωτήσεις «Ποιος ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση για γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα) μεταξύ των αποφοίτων Γυμνασίου/Λυκείου και των αποφοίτων ΑΕΙ/ΤΕΙ. Φαίνεται ότι τα άτομα που ήταν απόφοιτοι ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, θεωρούν σπουδαία και σημαντική τη γνώση που αποκομίζουν από τα ευρήματα τα οποία εκτίθενται σε ένα μουσείο.

Στην ερώτηση «πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; υπό ερώτηση (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων (σχολεία, σύλλογοι, επιχειρήσεις), παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των κατοίκων που ήταν απόφοιτοι Δημοτικού και αυτών που ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ και αυτών που ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος. Φαίνεται ότι τα άτομα που ήταν κάτοχοι πτυχίων ανωτάτης εκπαίδευσης, πιστεύουν, ότι με την παρότρυνση άλλων φορέων όπως συλλόγων που ασχολούνται με το μουσείο, των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης αλλά και των τοπικών επιχειρήσεων, θα μπορούσε ο κόσμος και ειδικά η νεολαία να αποκτήσουν περισσότερα κίνητρα, έτσι ώστε να επισκεφτούν το αρχαιολογικό μουσείο.

Περιοχής κατοικίας και αντιλήψεων για το μουσείο της Σπάρτης

Παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ περιοχής κατοικίας και αντιλήψεων των κατοίκων για το Μουσείο της Σπάρτης στην ερώτηση «Ποιος είναι ο

λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)», μεταξύ των κατοίκων που ήταν κάτοικοι αστικής και αγροτικής περιοχής.

Φαίνεται ότι τα άτομα που κατοικούν μακριά από την πόλη της Σπάρτης είναι πιο δύσκολο να επισκεφτούν το μουσείο με δική τους πρωτοβουλία. Αν ωστόσο υπήρχαν οργανωμένα προγράμματα ξενάγησης, από εκπαιδευτικούς και αρχαιολόγους, θα δίνονταν το ερέθισμα ώστε οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών να επισκεφτούν με περισσότερο σθένος το Αρχαιολογικό Μουσείο.

Επαγγελματικής ιδιότητας και αντιλήψεων για το μουσείο της Σπάρτης

Παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ επαγγελματικής ιδιότητας των κατοίκων της Σπάρτης στις ερωτήσεις «Ποιος ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)», μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν δημόσιοι υπάλληλοι ($p < 0.019$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν λάκωνες φοιτητές ($p < 0.023$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και στις αρχές της Λακωνίας ($p < 0.005$).

Στην ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση οικονομικοί λόγοι)», παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι ($p < 0.004$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν λάκωνες φοιτητές ($p < 0.019$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και των τοπικών αρχών της Λακωνίας ($p < 0.001$), και μεταξύ των κατοίκων που ήταν δημόσιοι υπάλληλοι και αυτών που ήταν στις αρχές της Λακωνίας ($p < 0.048$).

Στην ερώτηση «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)» παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι ($p < 0.003$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν δημόσιοι υπάλληλοι ($p < 0.008$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που ήταν λάκωνες φοιτητές ($p < 0.050$), μεταξύ των κατοίκων που ήταν αγρότες και αυτών που στις αρχές της Λακωνίας ($p < 0.003$).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνολικά το δείγμα βαθμολόγησε με μεγαλύτερο βαθμό την ερώτηση : «Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; (υπό ερώτηση με καλύτερη οργάνωση και προβολή)», δίνοντας μας έτσι το συμπέρασμα, ότι η τωρινή προσπάθεια για προβολή του μουσείου αλλά και η οργάνωση του, δεν δίνουν κίνητρα έτσι ώστε οι πολίτες να το επισκεφτούν.

Δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ φύλου και αντιλήψεων των κατοίκων για το Μουσείο της Σπάρτης.

Παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ μόρφωσης και αντιλήψεων των κατοίκων για το Μουσείο της Σπάρτης στις ερωτήσεις «Ποιος ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση για γνώση και μάθηση από τα Αρχαιολογικά ευρήματα) και στην ερώτηση «πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία; υπό ερώτηση (με κίνητρα προσέλκυσης κοινωνικών και συλλογικών φορέων (σχολεία, σύλλογοι, επιχειρήσεις)»

Παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ περιοχής κατοικίας και αντιλήψεων των κατοίκων για το Μουσείο της Σπάρτης στην ερώτηση «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)», μεταξύ των κατοίκων που ήταν κάτοικοι αστικής και αγροτικής περιοχής.

Παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ επαγγελματικής ιδιότητας των κατοίκων της Σπάρτης στις ερωτήσεις «Ποιος ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση αγάπη για τον πολιτισμό και την ιστορία)», στην ερώτηση: «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση οικονομικοί λόγοι)», «Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (υπό ερώτηση έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων ξενάγησης)», και στην ερώτηση: «Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες».

Σήμερα, στο Αρχαιολογικό Μουσείο υπάρχουν πάνω από 20.000 αντικείμενα μερικά από τα οποία είναι μοναδικά, η έλλειψη όμως χώρου αλλά και η ελλιπής οργάνωση

δεν επιτρέπει τη σωστή έκθεση και κατανόηση από το κοινό των εκθεμάτων του μουσείου. Είναι σαφές ότι τα ευρήματα αυτά χρειάζονται επαρκείς χώρους για την έκθεση και προβολή τους. «Η τωρινή έκθεση έχει το εγγενές πρόβλημα ότι διαθέτει επιμήκεις στην κάτοψη αίθουσες που σε συνδυασμό με τη θέση της εισόδου στο κέντρο δεν επιτρέπει τη σωστή κυκλοφορία των επισκεπτών ούτε την εποπτική θεώρηση των εκθεμάτων, μιας και τα αντικείμενα, εξ αυτού του γεγονότος έχουν τοποθετηθεί παρατακτικά, χωρίς να προσφέρουν ενότητα στην αφήγηση δίνοντας εικόνα σπαραγμάτων και όχι συνόλου». (Λακωνικά, 2002, σ.13)

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι ο χώρος στον οποίο στεγάζεται το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης, είναι ανεπαρκής για μια πόλη με τόση ιστορία, αλλά και με πληθώρα εκθεμάτων, πολλά από τα οποία δεν είναι καν εκτεθειμένα στις αίθουσες του μουσείου, για αυτό το λόγο κρίνεται αναγκαία η μετεγκατάσταση του. «Η Ε΄ ΕΠΚΑ προτείνει την χωροθέτηση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην από βορρά είσοδο της πόλης, στο χώρο του παλαιού εργοστασίου Χυμοφίξ. Με την πρόταση αυτή συμφωνεί και ο Δήμος Σπαρτιατών που ήδη από το 1997 έχει ξεκινήσει την διαδικασία πολεοδομικής ρύθμισης του θέματος. Η προτεινόμενη θέση δεσπόζει στην είσοδο της νέας αλλά και αρχαίας πόλης, διαθέτει την απαιτούμενη έκταση για την ανέγερση όλων των απαραίτητων εγκαταστάσεων ενός σύγχρονου Μουσείου με επαρκείς και κατάλληλους εκθεσιακούς χώρους, εργαστηριακούς και αποθηκευτικούς χώρους». (Λακωνικά, 2002, σ.14) Επιπλέον η θέση αυτή, επιτρέπει την άνετη πρόσβαση οργανωμένων ομάδων που επιθυμούν να επισκεφτούν το μουσείο λόγω της θέσης του, πάνω στον οδικό άξονα Τρίπολης – Σπάρτης – Γυθείου και κατ' επέκταση όλης της υπόλοιπης Λακωνίας.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

- Προτείνεται η έρευνα σε μεγαλύτερο δείγμα πληθυσμού.
- Προτείνεται να γίνουν πιο συγκεκριμένες αλλά και περισσότερες ερωτήσεις σχετικά με τη λειτουργία, οργάνωση και προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου.
- Προτείνεται, μια ευρύτερη έρευνα, η οποία θα περιλαμβάνει και άλλα μουσεία στην Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

- Alexander, E. (1979). *Museums in Motion. An introduction to the History and functions of Museums*, Nashville: American Association for state and Local History.
- Αντωνάκος, Σ. (2003). *Αποικίες των Αμυκλών*, Αθήνα: Επετειακός Τόμος "Λακωνικών" (1902-2002).
- Αρχαιολογικός Νόμος*, Ν.3028/2002.
- Από το σωματείο οι φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης, (Μάρτιος 2004).
Αλήθειες και ψέματα για το νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης. *Λακωνικά*, Τεύχος 211.
- Από το σωματείο οι φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης, (2002 Ιούλιος – Αύγουστος), Το Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης, *Λακωνικά*, τ.205, σελ. 12-14.
- Baghli, S., Boylan, P., Herreman, (1998). *History of ICOM (1946-1996)*, Paris: International Council of Museums.
- Baltrusch, E. (2003). *Σπάρτη, η ιστορία, η κοινωνία και ο πολιτισμός της αρχαίας λακωνικής πόλης*. Αθήνα: Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα.
- Banks, J. (2000). *Cultural Diversity and Education*, Boston: Allyn and Bacon.
- Benedict, A. (1997). *Φαντασιακές κοινότητες. Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*, (μετάφραση Π. Χαντζαρούλα). Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
- Benett, T. (1995). *The birth of the Museum. History, Theory, Politics*. London-New York: Routledge
- Βενιζέλος, Ε. (1998). *Διαχρονία και συνέργεια: Μια πολιτική πολιτισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Βερέμης, Θ., Κιτρομηλίδης, Π., κ.α. (1997). *Εθνική ταυτότητα και εθνικισμός στην νεότερη Ελλάδα*. Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Berstein, S. - Milza. P. (1999). *Ιστορία της Ευρώπης: από την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στα Ευρωπαϊκά Κράτη 5ος-18ος αιώνας*, τ. Β' Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Burke, P. (1978). *Popular Culture in Early Modern Europe*, στο Γ. Κόκκινος, (2002). *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βουδούρη, Δ. (2003). *Κράτος και Μουσεία. Το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών μουσείων*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Βούρτσης, Ι., Μανακίδου, Ε. (1999). *Εισαγωγή στον Ελληνικό Πολιτισμό: Η έννοια του πολιτισμού*, τ.Α, Ε.Α.Π

- Βρύζας, Κ. (1997). *Παγκόσμια Επικοινωνία, Πολιτιστικές Ταυτότητες*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Γαβαλά, Π. (2012). *Αρχείο Δημητρίου Κ. Σαλβαρά, Αναλυτικό Ευρετήριο, Τόμος 'Β' (1832-1843) Από το Μυστρά στη Σπάρτη*, Αρχαία Νομού Λακωνίας: Εκδόσεις Ιδιομορφή.
- Cannon-Brookes P. (1984). The nature of museum collections, στο Thompson J. (επιμ.), *Manual of curatorship*. London: Εκδόσεις Butterworth.
- Cartledge, P. (2000). *Krieg und Frieden* στο συλλογικό έργο *Kulturgeschichte Griechenlands in der Antike*, Herausgegeben von P.Cartledge, μετάφραση στη γερμανική Wilfried Nippel, J.B.Metzler (2004). *Οι Σπαρτιάτες*. Stuttgart: Εκδόσεις Λιβάνης.
- Γκίβαλος, Μ. *Κοινωνικές και πολιτικές δομές στην αρχαία Σπάρτη. Η επιρροή στο Δυτικό Διαφωτισμό, Γλώσσα, Ιστορία, Πολιτισμός, Λακωνία*. Πρακτικά ΣΤ' Πανελληνίου Συνεδρίου.
- Cuche, D. (2001). *Η έννοια της κουλτούρας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Γενηθήτω Γιώργος Δαρδανός.
- Δεμερτζής, (1989). *Κουλτούρα, Νεωτερικότητα, Πολιτική Κουλτούρα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.
- Δούκα, Π.Χ. (1922). *Η Σπάρτη δια μέσου των αιώνων*. Εν Νέα Υόρκη εκ των τυπογραφείων του 'Εθνικού Κήρυκος'.
- Elias, N. (1997). *Η Εξέλιξη του Πολιτισμού*, τόμος, Α' (μτφ Ε. Βαϊκούση). Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
- Hodkinson, S. (2004). *Ιδιοκτησία και πλούτος στη Σπάρτη της Κλασσικής εποχής*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκης.
- Θέμος Α., (2012). *Περιγραφή αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης*, Ανακτημένο την 14/12/2012 από <<http://odysseus.culture.gr>>
- Κακούρου-Χρόνη (2005). *Μουσείο – Σχολείο. Αντικριστές πόρτες στη γνώση*. Αθήνα: εκδόσεις Πατάκης.
- Καμπίτσης, Χ. (2004). *Τεχνικές έρευνας στις αθλητικές επιστήμες: Στατιστική ανάλυση-αξιολόγηση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τσιαρτσιάνης, Α. & ΣΙΑ Ο.Ε.
- Καργάκος, Σ. Ι. (2006). *Ιστορία της Αρχαίας Σπάρτης, τόμος Α': Από την προ-δωρική Σπάρτη έως τον ελληνοπερσικό πόλεμο*. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας: Εκδόσεις Gutenberg.

- Καργάκος, Σ. Ι. (2006). *Ιστορία της Αρχαίας Σπάρτης, τόμος Β΄: Από τον Πελοποννησιακό πόλεμο έως τον 4^ο μ.Χ. αιώνα*. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας: Εκδόσεις Gutenberg.
- Κόκκου, Α. (1977). *Η μέριμνα για τις αρχαιότητες στη Ελλάδα και τα πρώτα μουσεία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ερμής.
- Κολιόπουλος, Κ. (2001). *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Κολιόπουλος, Ι. Σ. (2001). *Νεώτερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Κονομής, Ν. (1974). *Ιστορία του ελληνικού έθνους, τόμος Ε΄ (Ελληνιστικοί χρόνοι)*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Κουρίνου, Ε. (2000). *Σπάρτη – Συμβολή στη μνημειακή τοπογραφία της*. HOROS Η Μεγάλη Βιβλιοθήκη.
- Λακωνικά Σπουδαί (1992). *Περιοδικόν σύγγραμμα της Εταιρείας Λακωνικών Σπουδών*. Αθήνα: Τόμος ενδέκατος.
- Λακωνικόν Ημερολόγιον* (2000). Εκδόσεις Ιδιομορφή.
- Νεστορίδης, Κ. (1892). *Τοπογραφία της Αρχαίας Σπάρτης*. (Ανατύπωση 2001, Πελασγός).
- Νικολάου – Σμοκοβίτη, Α. (1994). *Κοινωνιολογία, Κοινωνία, και Κοινωνική ζωή*. Αθήνα-Πειραιάς: Εκδόσεις Σταμούλης.
- Παπαγιάννης, Δ. (1995). *Ο πολιτισμός στις Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: εκδόσεις Σάκκουλας.
- Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα. (1997). Τόμος 50^{ος}
- Πασχαλίδης, Γ. (1999). Εισαγωγή στην έννοια του πολιτισμού στο *Εισαγωγή στον Ελληνικό Πολιτισμό*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Pearce, S. M. (2002). *Μουσεία, αντικείμενα & συλλογές*, (Επιμέλεια Γυιόκα Λία). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.
- Πολιτισμός, Ανακτημένο την 10^η Μάρτιου 2013 από <http://el.wikipedia.org>
- Πρακτικά Β΄ Τοπικού Συνεδρίου Λακωνικών Σπουδών* (2006). Ξηροκάμπι Λακωνίας, Αθήνα: 28 Οκτωβρίου – 1 Νοεμβρίου 2004, Τόμος Α΄.
- Ράπτης, Κ. (2000). *Γενική Ιστορία της Ευρώπης κατά τον 19ο και 20ο αιώνα*. Αθήνα.
- Ραυτοπούλου, Σ. (2003). *Ο αρχαιολογικός χώρος της ακρόπολης της Σπάρτης*. Αθήνα: Επετειακός τόμος του περιοδικού Λακωνικά (1902-2002).

- Σπάρτη, (2006). *Αρχαιολογικός τουριστικός οδηγός*. Δήμος Σπάρτης.
- Στεργιούλας, Α. (2011). *Μεθοδολογία έρευνας στην οργάνωση/διαχείριση του αθλητισμού*.
Σημειώσεις. ΤΟΔΑ Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.
- Vergo, P. (1999). Επανεξέταση της νέας μουσειολογίας. *Αρχαιολογία και τέχνες*. τ.7
- Φίλιας, Β. (2000). *Κοινωνιολογία του πολιτισμού*, πρώτος τόμος, *βασικές οροθετήσεις και κατευθύνσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Φίλιας, Β. (2001). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και στις τέχνες των κοινωνικών ερευνών*.
Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Φίλιας, Β. (2005). *Κοινωνιολογία του πολιτισμού*, τρίτος τόμος, *η κατάπτωση του Αστικού Πολιτισμού και η κρίση της εποχής μας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Χατζηπούλιου, Ε. (1996). *Βόρεια, Ανατολική και Νότια Πελοπόννησος, στο συλλογικό έργο Νεολιθικός Πολιτισμός στην Ελλάδα*. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.
- Χρήστου, Χρ, Αθ. (1960). *Αρχαία Σπάρτη*. Σπάρτη.
- Υπουργείο Πολιτισμού, (1999). *Πινακοθήκες. Μουσεία. Συλλογές (εκτός αρχαιολογικών και λαογραφικών)*. Αθήνα.
- Υπουργείο Πολιτισμού, (1997). *Επικράτεια Πολιτισμού: η Συνάντηση της Θεσσαλονίκης*,
Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Φύλο: Άντρας , Γυναίκα
2. Μόρφωση : Δημοτικό , Γυμνάσιο/Λύκειο , ΤΕΙ/ΑΕΙ , Μεταπτυχιακό
3. Περιοχή κατοικίας: Αστική , Ημιαστική , Αγροτική
4. Επάγγελμα
5. Ποιος είναι ο λόγος επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης (παρακαλώ βάλτε X σε όλα τα παρακάτω).

καθόλου λίγο μέτρια πολύ πάρα πολύ

α) Αγάπη για τον πολιτισμό

και την ιστορία.....

β) Λόγω καταγωγής από την

περιοχή της Λακωνίας.....

γ) Γνώση και μάθηση

από τα Αρχαιολογικά ευρήματα

6. Ποιος είναι ο λόγος μη επίσκεψης στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης; (παρακαλώ βάλτε X σε όλα τα παρακάτω).

καθόλου λίγο μέτρια πολύ πάρα πολύ

α) Οικονομικοί λόγοι....

β) Έλλειψη πληροφόρησης

και ελεύθερου χρόνου.....

γ) Έλλειψη οργανωμένων

προγραμμάτων ξενάγησης.....

7. Ποια η συμβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου της Σπάρτης στη διαμόρφωση της πολιτισμικής συνείδησης στους επισκέπτες;

(παρακαλώ βάλτε X σε ένα από τα παρακάτω).

Διαφωνώ απόλυτα Διαφωνώ, Δεν είμαι βέβαιος, Συμφωνώ, Συμφωνώ απόλυτα.

8. Η Οργάνωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης δημιουργεί κίνητρα ενημέρωσης και επίσκεψης των πολιτών;

(παρακαλώ βάλτε X σε ένα από τα παρακάτω).

καθόλου **λίγο** **μέτρια** **πολύ** **πάρα πολύ**

9. Πως εκτιμάτε ότι θα βελτιωνόταν η πολιτισμική προσφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου Σπάρτης στην κοινωνία;

(παρακαλώ βάλτε X σε όλα τα παρακάτω).

καθόλου **λίγο** **μέτρια** **πολύ** **πάρα πολύ**

A) με καλύτερη οργάνωση

και προβολή.....

B) με εκπαιδευτικά προγράμματα

Γ) με κίνητρα προσέλκυσης

κοινωνικών και συλλογικών φορέων

(σχολεία, σύλλογοι, επιχειρήσεις)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΣΠΑΡΤΗΣ

